

**ПІСЛЯРОЄКТНИЙ МОНІТОРИНГ БІОРІЗНОМАНІТТЯ
ТЕРИТОРІЇ НЕГРЕБІВСЬКОГО РОДОВИЩА ДОЛОМІТІВ**

**Звіт про результати польових досліджень (квітень 2026 року –
липень 2026 року)**

ТОВ «Доломіне» Юридична адреса: м. Радомишль, Житомирська
область, Україна.

Виконавець

дослідження: ТОВ

«НВП «ЕКОІНН»

ЄДРПОУ:

45075406

Замовник робіт:

ТОВ «Доломіне» Юридична адреса: м.
Радомишль, Житомирська область, Україна.

Відповідальний виконавець: Розанов

Олександр Володимирович (ТОВ «НВП «ЕКОІНН»)

Ларіонова Дарія Олегівна (ТОВ «НВП «ЕКОІНН»)

Місце виконання робіт:

Житомирська область, Радомишльський район

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ОПИСОВА ЧАСТИНА.....	5
МЕТА І ЗАВДАННЯ МОНІТОРИНГУ	11
МЕТОДИ.....	13
РОЗДІЛ 1. ФЛОРА ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ	16
РОЗДІЛ 2. ФАУНА ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ	26
РОЗДІЛ 3. ЗВ'ЯЗОК ТЕРИТОРІЇ З ПРИРОДООХОРОННИМИ ОБ'ЄКТАМИ	39
РОЗДІЛ 4. ВИДИ ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ	54
РОЗДІЛ 5. СТАН РОСЛИННОСТІ ТА ОСЕЛИЩ	57
РОЗДІЛ 6. ПОТЕНЦІЙНІ ФАКТОРИ РИЗИКУ	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Післяпроектний моніторинг біорізноманіття на території Негребівського родовища доломітів проводився упродовж періоду з квітня по липень 2026 року. Шестимісячний цикл польових досліджень охопив весняно-літній етап функціонування екосистем, що дало змогу простежити сезонну динаміку природних компонентів у післяпроектний період. Спостереження охопили фази активної вегетації рослинності, цвітіння, формування рослинних угруповань, а також період максимальної біологічної активності більшості представників тваринного світу. Такий підхід забезпечив можливість оцінити сучасний стан природних оселищ, особливості розвитку рослинного покриву та сезонні прояви життєдіяльності фауни після реалізації проектних рішень.

Проведення післяпроектного моніторингу передбачене вимогами Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» № 2059-VIII, який встановлює необхідність контролю стану довкілля після впровадження планованої діяльності. Результати такого моніторингу дозволяють визначити фактичний вплив господарської діяльності на природне середовище, порівняти прогнозовані та реальні зміни, а також оцінити результативність реалізованих природоохоронних заходів. Для діяльності, пов'язаної з відкритим видобуванням корисних копалин, що належить до категорії потенційно екологічно небезпечних, післяпроектний контроль є одним із основних інструментів забезпечення екологічної безпеки.

Негребівське родовище доломітів розташоване в Радомишльському районі Житомирської області, поблизу села Негребівка, яке є найближчим населеним пунктом та межує з північно-східною частиною ліцензійної площі. Загальна площа родовища становить 50,7 га малопродуктивних земель, що історично використовувалися переважно як пасовища та сінокоси. У межах території наявні заболочені ділянки, локальні пониження заплави річки Білка, штучні водотоки, а також площі, трансформовані внаслідок гірничих робіт минулих років. Поєднання цих природних і антропогенних чинників формує

сучасну мозаїчну структуру ландшафту та визначає особливості функціонування місцевих екосистем у післяпроектний період.

Основною корисною копалиною родовища є доломіт, який широко використовується в різних галузях промисловості. Розробка родовища здійснюється на підставі спеціального дозволу на користування надрами № 5210, чинного до 2030 року, із дотриманням вимог природоохоронного законодавства. Після реалізації проектних рішень територія перебуває на стадії поступової стабілізації природних процесів, що зумовлює необхідність оцінювання сучасного стану рослинності, природних оселищ і тваринного світу в умовах зміненого антропогенного навантаження.

Польові дослідження, виконані в рамках післяпроектного моніторингу, охоплювали оцінку стану флори та фауни, характеристику природних оселищ, визначення рівня антропогенної трансформації території та аналіз її екологічної стійкості після реалізації проекту. Окрема увага приділялася пошуку видів, занесених до Червоної книги України, а також оцінюванню стану біотопів відповідно до вимог національних і міжнародних природоохоронних документів.

Проведення досліджень у весняно-літній період дало можливість простежити особливості функціонування екосистем у фазу їх найбільшої біологічної активності. Квітень характеризувався початком інтенсивної вегетації та відновленням життєвих процесів після зимового періоду, у травні–червні спостерігався активний розвиток рослинних угруповань, масове цвітіння та високий рівень активності тварин, а липень дозволив оцінити стан екосистем у період максимального розвитку рослинного покриву, формування плодів і насіння, а також сезонні особливості функціонування фауни.

ОПИСОВА ЧАСТИНА

Негребівське родовище доломітів знаходиться в адміністративних межах Радомишльського району Житомирської області, неподалік від села Негребівка, яке є найближчим населеним пунктом і безпосередньо прилягає до північно-східної межі ліцензійної площі. Загальна площа ділянки користування надрами становить 50,7 га. Згідно з матеріалами землеустрою, ці землі належать до категорії малопродуктивних. У минулому територія використовувалася переважно як пасовищні угіддя та площі для екстенсивного сінокосіння.

Після реалізації проєктних рішень у структурі території домінують відкриті ландшафти, представлені вологими та перезволоженими луками, локальними заболоченими зниженнями, ділянками тимчасового накопичення поверхневих вод, а також мережею штучних водотоків. Формування таких природних комплексів обумовлене поєднанням природних умов місцевості та наслідків попереднього господарського освоєння території, насамперед проведенням меліоративних і гідротехнічних робіт.

У межах ландшафту добре виражені території, що зазнали змін у результаті відкритого видобування корисних копалин у попередні десятиліття. До таких елементів належать насипи, відвали розкривних порід, залишки кар'єрних виробок, а також ділянки з порушеним ґрунтовим покривом. Сукупність зазначених природних і техногенних компонентів формує характерний техногенно-природний комплекс, типовий для територій із тривалим періодом промислового освоєння родовищ відкритим способом.

Географічне положення

Ділянка Негребівського родовища доломітів розташована у північно-східній частині Житомирської області, в межах нижньої частини Поліської низовини — природного регіону, якому притаманний рівнинний або слабохвилястий рельєф із численними заплавними формами та пониженнями.

Територія тяжіє до басейну річки Білка, яка є правою притокою річки Тетерів — однієї з ключових гідрографічних артерій центральної частини Полісся.

Найближчим населеним пунктом є село Негребівка, яке безпосередньо прилягає до ліцензійної площі з північно-східного боку. У межах декількох кілометрів розташовані також села Забілоччя (південний напрямок) та Раковичі (північно-східний напрямок). Адміністративним центром територіальної громади є місто Радомишль, що знаходиться приблизно за 12 км від ділянки після реалізації проєкту, тоді як обласний центр — місто Житомир — розташований орієнтовно за 75 км у західному напрямку. Таке географічне положення визначає особливості транспортної доступності та загальні логістичні умови території.

Географічні координати кутових точок ліцензійної площі встановлені у спеціальному дозволі на користування надрами № 5210 від 01.11.2010 р., виданому Державною службою геології та надр України. Межі ділянки охоплюють компактну територію в межах заплавної частини басейну річки Білка, що визначає природні умови, гідрологічні характеристики та особливості формування рослинного покриву у післяпроєктний період.

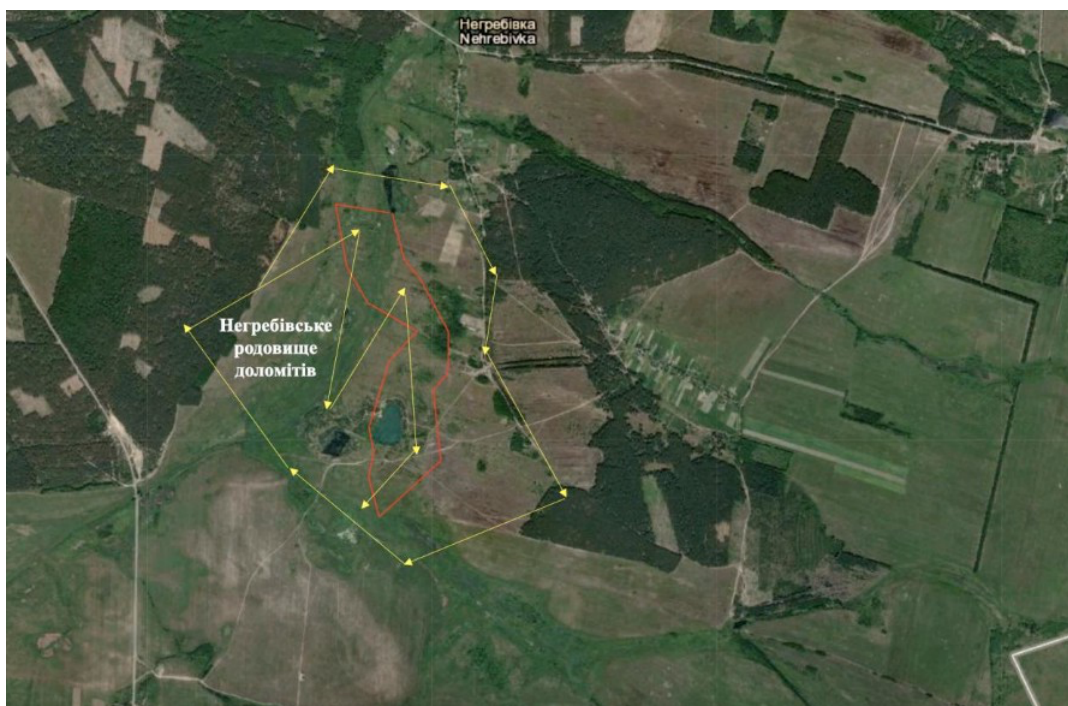

Рис. 1. План маршрутів польового дослідження

Рельєф та гідрологічні умови

Територія Негребівського родовища доломітів розташована в межах заплавної частини Поліської низовини, для якої характерний слабохвилястий рівнинний рельєф із незначними перепадами абсолютних висот. Сучасний вигляд поверхні сформувався в результаті багаторічного накопичення алювіальних відкладів та їх подальшого перерозподілу в басейні річки Білка — правої притоки Тетерева. Саме переважання акумулятивних процесів зумовило утворення вирівняних ділянок, які періодично зазнають підтоплення та створюють характерну для заплави мозаїку природних умов.

Важливою особливістю місцевості є наявність численних мікропонижень різного походження. Частина з них сформувалася природним шляхом унаслідок розвитку заплавної процесів, коли під час паводків вода виходить за межі русла та затримується в локальних депресіях рельєфу. У таких місцях виникають осередки надлишкового зволоження, що сприяє формуванню невеликих заболочених ділянок і створює сприятливі умови для розвитку вологолюбної рослинності. Подібні оселища мають важливе значення для підтримання гідрологічної рівноваги території та забезпечують існування багатьох видів рослин і тварин.

На сучасний вигляд рельєфу істотно вплинули й антропогенні фактори. Значна частина території була змінена внаслідок проведення меліоративних робіт, у результаті яких сформувалася мережа каналів і водовідвідних споруд. Вони не лише регулюють поверхневий стік і рівень ґрунтових вод, а й створюють додаткові форми мікрорельєфу, що впливають на характер зволоження окремих ділянок. Крім цього, на території добре збереглися наслідки багаторічної гірничої діяльності — кар'єрні виробки, техногенні уступи, відвали розкритих порід, локальні насипи та ділянки, порушені ерозійними процесами. У сукупності ці елементи істотно трансформували природну морфологію поверхні.

Особливості гідрогеологічних умов визначаються незначною глибиною залягання ґрунтових вод. Через це ґрунти характеризуються підвищеним

зволоженням, ознаками оглеєння та порівняно низькою водопроникністю. Волога тривалий час затримується в пониженнях рельєфу, що періодично призводить до локального підтоплення окремих ділянок. Такі умови визначають характер рослинного покриву та сприяють формуванню типових для Полісся заплавних екосистем. Загалом поєднання природних особливостей і наслідків техногенного впливу зумовило формування складної ландшафтної структури, яка визначає сучасний стан оселищ та екологічні особливості території.

Геологічна характеристика

В основі геологічної будови Негребівського родовища залягають потужні товщі доломітових порід, які є основним об'єктом промислового освоєння. Вони мають відносно однорідний карбонатний склад і характеризуються фізико-механічними властивостями, що забезпечують їх широке використання у виробництві будівельних матеріалів, скла та іншої промислової продукції. Походження доломітів пов'язане з осадонакопиченням у давніх морських басейнах та лагунних умовах.

Над продуктивною товщею залягають породи розкриву, представлені гранітами, гнейсами, пегматитами й амфіболітами. Ці магматичні та метаморфічні породи мають високу міцність, що ускладнює процес їх розробки та значною мірою визначає технологію видобування. Водночас вони можуть використовуватися як супутня будівельна сировина.

Освоєння родовища, яке триває ще з 1970-х років, суттєво змінило природний стан території. У процесі відкритого видобування були сформовані відвали, порушено ґрунтовий покрив, оголено корінні породи та створено різноманітні техногенні форми рельєфу. Сьогодні ці ділянки характеризуються ущільненими субстратами, низькою водоутримувальною здатністю, частковою втратою гумусового горизонту та значною кількістю уламкового матеріалу. Такі умови сприяють розвитку піонерної рослинності та визначають повільний перебіг природних процесів відновлення.

Правові засади користування надрами визначені спеціальним дозволом № 5210, чинним до 01.11.2030 року. Документ встановлює межі родовища, площу ліцензійної ділянки та координати її кутових точок. Сукупність геологічних особливостей і наслідків попереднього освоєння території є одним із головних чинників, які враховуються під час оцінки впливу діяльності на довкілля та планування подальших природоохоронних заходів.

Сучасний характер землекористування

Сучасне використання земель у межах Негребівського родовища характеризується поєднанням природних і техногенно змінених ділянок, які утворюють складну просторову структуру. Основну площу займають лучні та пасовищні угіддя, що протягом тривалого часу використовувалися місцевими жителями для випасання худоби. У результаті сформувався стійкий злаково-різнотравний рослинний покрив, достатньо адаптований до помірного антропогенного навантаження.

Особливе місце займають заплавні пониження, де збереглися ділянки вологих і перезволожених земель із фрагментами природної гідрофільної рослинності. Такі оселища виконують важливі екологічні функції, підтримують локальний водний режим, забезпечують існування вологолюбних видів і слугують природними буферними зонами між відкритими луками та техногенно порушеними територіями.

Поряд із цим значні площі представлені ділянками, які були трансформовані внаслідок попередніх гірничих робіт. Це відвали, старі кар'єрні виробки, оголені субстрати та насипи, де нині переважає піонерна й рудеральна рослинність. Такі угруповання характеризуються високою здатністю до освоєння малородючих ґрунтів і поступово забезпечують природне відновлення порушених територій. Сукцесійні процеси тут ще тривають, тому ступінь сформованості рослинного покриву залишається неоднорідним.

Таким чином, територія родовища являє собою поєднання ділянок із

різним рівнем природності та антропогенної трансформації. Саме ця мозаїчна структура визначає особливості проведення післяпроектного моніторингу й потребує диференційованого підходу до оцінки екологічного стану окремих компонентів довкілля.

МЕТА І ЗАВДАННЯ МОНІТОРИНГУ

Основною метою післяпроектного моніторингу біорізноманіття на території Негребівського родовища доломітів є отримання повної, об'єктивної та науково обґрунтованої інформації про сучасний стан рослинного і тваринного світу, природних оселищ та екосистем після реалізації проектних рішень, пов'язаних із видобуванням доломітів. Проведення такого моніторингу є невід'ємною складовою екологічного супроводу господарської діяльності, оскільки дає можливість визначити реальний вплив виробничих процесів на довкілля, зіставити фактичні результати із прогнозованими показниками та оцінити ефективність природоохоронних заходів, впроваджених під час реалізації проекту.

У ході виконання польових досліджень першочергова увага приділялася інвентаризації видового складу флори та фауни в межах ліцензійної площі й на прилеглих територіях, які можуть перебувати під прямим або опосередкованим впливом господарської діяльності. Одним із основних завдань моніторингу було встановлення сучасного стану природних оселищ, визначення рівня їх збереженості, оцінка ступеня антропогенної трансформації та аналіз потенціалу до подальшого природного відновлення.

Важливим напрямом досліджень стало виявлення видів рослин і тварин, що мають природоохоронний статус та включені до Червоної книги України або інших національних і міжнародних охоронних переліків. Одночасно оцінювалася роль території як потенційного середовища існування, місця живлення, розмноження, гніздування чи сезонного перебування окремих груп тварин у сучасних умовах функціонування екосистем.

Окремий блок робіт був присвячений аналізу просторової організації природних комплексів та визначенню найбільш екологічно чутливих ділянок, які можуть реагувати на вплив господарської діяльності. У процесі досліджень оцінювалися особливості формування різних типів оселищ, зокрема заплавних, лучних, заболочених і техногенно трансформованих, а також їх

стійкість до порушення ґрунтового покриву, можливих змін гідрологічного режиму та інших проявів антропогенного навантаження.

Одним із важливих завдань післяпроектного моніторингу було забезпечення безперервності екологічних спостережень шляхом використання раніше визначених маршрутів і ключових точок досліджень, що дозволило забезпечити зіставність отриманих результатів із матеріалами попередніх етапів моніторингу. Застосування єдиних методичних підходів дало можливість простежити сезонні особливості розвитку біоти та об'єктивно оцінити зміни природних компонентів території. Проведення польових робіт у період з **квітня по липень 2026 року** охопило активну фазу вегетації рослинності, період масового цвітіння, інтенсивного розвитку рослинних угруповань і максимальної біологічної активності більшості представників тваринного світу, що забезпечило всебічну оцінку стану екосистем у післяпроектний період.

Отримані результати післяпроектного моніторингу створюють підґрунтя для об'єктивної оцінки сучасного стану біорізноманіття та природних комплексів Негребівського родовища доломітів після реалізації проекту. Вони дозволяють визначити характер і масштаби можливих змін у природному середовищі, своєчасно виявити потенційні екологічні ризики, а також сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо подальшого екологічного контролю, удосконалення природоохоронних заходів і забезпечення належного рівня екологічної безпеки під час здійснення господарської діяльності.

МЕТОДИ

Полеві дослідження в межах післяпроектного моніторингу біорізноманіття Негребівського родовища доломітів виконувалися протягом квітня – липня 2026 року. Комплекс робіт був спрямований на всебічне вивчення сучасного стану рослинного і тваринного світу, природних оселищ та екологічних умов території після реалізації проектних рішень. Для отримання репрезентативних результатів застосовувався комплекс взаємодоповнюючих методів, який поєднував маршрутні обстеження, стаціонарні точки спостережень, описові геоботанічні дослідження, візуальну реєстрацію видів і аналіз непрямих ознак присутності тварин. Такий підхід дав можливість охопити всі основні типи біотопів, поширених у межах родовища, зокрема заплавні, лучні, перезволожені, пасовищні та техногенно порушені території.

Дослідження рослинності проводилися шляхом детального обстеження характерних ділянок із наступним визначенням видового складу, домінуючих і супутніх видів, особливостей просторової структури рослинного покриву, ступеня його зімкненості та загального стану рослинних угруповань. Одночасно для кожного типу оселищ оцінювалися екологічні умови їх існування, включаючи рівень зволоження, особливості ґрунтового покриву, ступінь заростання та поширення рудеральної або інвазійної рослинності. Окремо досліджувалися техногенно трансформовані ділянки — відвали, насипи та порушені ґрунти, де відбувається формування піонерних рослинних угруповань. У разі виявлення рідкісних або охоронюваних видів проводилася їх детальна фіксація з обов'язковим фотографуванням місць зростання.

Дослідження тваринного світу здійснювалися за допомогою маршрутних обліків, точкових спостережень і реєстрації непрямих ознак присутності окремих видів. Особлива увага приділялася орнітофауні, для обліку якої використовувалися ранкові та вечірні маршрути в період найбільшої добової активності птахів. Під час польових робіт визначався

видовий склад, орієнтовна чисельність, характер поведінки, місця перебування та приуроченість окремих видів до певних типів оселищ. Кожне спостереження супроводжувалося короткою характеристикою природних умов, що дозволило оцінити екологічні особливості різних ділянок території.

Обстеження ссавців проводилося не лише шляхом безпосередніх візуальних і акустичних спостережень, а й за характерними слідами їх життєдіяльності. Під час маршрутів реєструвалися відбитки лап, екскременти, нори, місця живлення, пошкодження рослинності та інші ознаки перебування тварин. Для дрібних ссавців особливу увагу приділяли прикорайовим зонам різних біотопів, де найчастіше розташовані укриття та проявляється найбільша активність цих видів. Земноводних і плазунів обліковували під час обстеження заболочених територій, прибережних смуг, меліоративних каналів і вологих луків, які є найбільш придатними місцями їх існування.

Під час проведення моніторингу значний обсяг робіт був присвячений оцінці сучасного стану природних оселищ. Для кожного біотопу аналізувалися видовий склад домінуючих угруповань, рівень природної збереженості, наявність ознак деградації або відновлення, а також ступінь антропогенного впливу. Особливо детально обстежувалися техногенно порушені території, де оцінювалися особливості перебігу природних сукцесій, швидкість відновлення рослинного покриву та рівень стабілізації екосистем після завершення основних виробничих робіт.

Невід'ємною частиною польових досліджень була фотофіксація, що використовувалася для документування виявлених видів рослин і тварин, сучасного стану природних оселищ, елементів ландшафту та ділянок, змінених унаслідок господарської діяльності. Отримані фотоматеріали застосовувалися для перевірки результатів польових обстежень, їх подальшої верифікації та формування ілюстративної бази звіту.

Під час збору польових матеріалів враховувалися сезонні особливості функціонування природних комплексів. Проведення досліджень у період з квітня по липень 2026 року дозволило охопити активну фазу вегетації

рослинності, масове цвітіння, формування плодів і насіння, а також період максимальної активності більшості представників тваринного світу. Це забезпечило можливість оцінити природні комплекси у фазу їх найінтенсивнішого функціонування та простежити особливості сезонної динаміки біоти.

Використання комплексу взаємодоповнюючих польових і камеральних методів забезпечило отримання достовірної та всебічної інформації про сучасний стан біорізноманіття, природних оселищ і техногенно трансформованих територій Негребівського родовища доломітів. Отримані результати стали основою для оцінки фактичного впливу господарської діяльності на довкілля, визначення екологічного стану території та формування рекомендацій щодо подальшого післяпроектного екологічного контролю.

РОЗДІЛ 1. ФЛОРА ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

За результатами післяпроектного моніторингу встановлено, що рослинний покрив Негребівського родовища доломітів зберігає складну просторову організацію, сформовану під впливом як природних чинників, так і багаторічної господарської діяльності, пов'язаної з відкритим видобуванням корисних копалин. Сучасний стан рослинності визначається поєднанням різних екологічних умов, серед яких провідну роль відіграють неоднаковий рівень зволоження, відмінності у властивостях ґрунтового покриву та різний ступінь техногенного порушення окремих ділянок. У межах території чітко простежується мозаїчне чергування заплавних, лучних, перезволожених, деградованих і техногенно трансформованих біотопів, що зумовлює формування різноманітних рослинних угруповань. Вони перебувають на різних стадіях вторинних сукцесій: від початкового заселення порушених субстратів до відносно стабільних ценозів, які поступово набувають рис природних екосистем. Порівняння результатів із матеріалами попереднього етапу післяпроектного моніторингу не виявило істотних змін у загальній структурі рослинного покриву, що свідчить про стабілізацію основних природних процесів.

Найкраще збережені фрагменти лучної рослинності приурочені до ділянок зі сталим рівнем зволоження та добре сформованими ґрунтами. Як і під час попередніх досліджень, основу цих угруповань складають типові мезофітні злаки — костриця лучна (*Festuca pratensis*), тонконіг лучний (*Poa pratensis*) і тимофіївка лучна (*Phleum pratense*). У період проведення спостережень (**квітень – липень 2026 року**) зазначені види перебували у фазі активної вегетації, інтенсивного росту та генеративного розвитку, формуючи густий, добре зімкнений травостій із потужною дерниною. Така структура рослинного покриву забезпечує високу стійкість лучних ценозів до несприятливих зовнішніх чинників, сприяє закріпленню поверхневого шару ґрунту, зменшує прояви водної ерозії та позитивно впливає на регулювання

водного режиму території. Крім цього, розвинена коренева система лучних злаків забезпечує накопичення органічної речовини, покращує фізичні властивості ґрунтів і стимулює поступове відновлення ділянок, які раніше зазнали антропогенного впливу. У межах території родовища зазначені рослинні угруповання залишаються характерною ознакою найбільш збережених фрагментів заплавної екосистем, які підтримують високу екологічну стійкість і в післяпроектний період не демонструють ознак суттєвої деградації.

Рис. 1.1 Панорама території дослідження.

Тонконіг лучний (*Poa pratensis*) є одним із характерних компонентів лучних ценозів і може розглядатися як індикатор відносно стабільного водного режиму та помірного рівня антропогенного впливу. Завдяки інтенсивному вегетативному розмноженню цей вид утворює щільні дернинні угруповання, які забезпечують високу стійкість травостою та сприяють збереженню природної структури лучної рослинності. Його поширення свідчить про те, що окремі фрагменти території зберегли характерні риси природних екосистем і не зазнали суттєвої трансформації внаслідок господарського освоєння.

Підвищені елементи рельєфу, що характеризуються меншою забезпеченістю вологою та наявністю легких або частково деградованих ґрунтів, зайняті переважно остепненими лучними угрупованнями. У їх видовому складі домінують мітлиця виноградникова (*Agrostis vinealis*), пирій середній (*Elytrigia intermedia*) та тонконіг вузьколистий (*Poa angustifolia*). Поширення цих видів є характерною ознакою поступової ксерофітизації рослинного покриву, що проявляється у збільшенні частки рослин, адаптованих до недостатнього зволоження, тривалого сонячного освітлення та значних добових коливань температури.

Серед видів, характерних для таких ділянок, особливе місце займає мітлиця виноградникова (*Agrostis vinealis*), яка відзначається високою здатністю швидко освоювати відкриті та пересушені субстрати. Найчастіше вона трапляється на територіях із порушеним ґрунтовим профілем, де спостерігається низький вміст гумусу та обмежені умови для розвитку більш вибагливих видів рослин. На таких площах трав'яний покрив залишається нерівномірним і розрідженим, із численними фрагментами відкритого субстрату, що є характерною ознакою ранніх стадій вторинної сукцесії та поступового природного відновлення техногенно порушених екосистем у післяпроектний період.

Рис. 1.2 Мітлиця виноградникова (*Agrostis vinealis* Schreb.): характерний вигляд виду, поширеного на остепнених та сухіших лучних ділянках

Угруповання з домінуванням *Agrostis vinealis* та *Elytrigia intermedia* відображають поступові процеси природного самовідновлення території після механічного порушення. Вони формують перехідні ценози між деградованими поверхнями та більш стабілізованими лучними екосистемами.

Ділянки, що тривалий час використовувалися як пасовища, представлені пасовищними угрупованнями з переважанням щучниці дернистої (*Deschampsia cespitosa*) та біловуса звичайного (*Nardus stricta*). Ці види характеризуються високою стійкістю до витоптування, ущільнення ґрунту та коливань вологості. Формування щільних дернин сприяє стабілізації поверхні та створює передумови для поступового відновлення рослинного покриву.

Рис. 1.3 Щучниця дерниста (*Deschampsia cespitosa* (L.) P. Beauv.):
типовий вигляд виду, що трапляється на вологих та зволжених лучних
ділянках території дослідження.

Такі угруповання можна розглядати як стабілізовані вторинні екосистеми, які, незважаючи на антропогенну трансформацію, виконують важливі ґрунтозахисні функції та забезпечують відновлення біотичної структури території.

У заплавних пониженнях зберігаються ділянки надмірно зволоженої рослинності, де представлені осокові та високотравні угруповання за участю осоки пухнастоплідної (*Carex lasiocarpa*) та пухівки піхвової (*Eriophorum vaginatum*). Ці види є типовими гігрофітами та формують ценози, пов'язані зі

стабільним зволоженням. Їх присутність свідчить про локальні ділянки з відносно незначною трансформацією гідрологічного режиму.

Рис. 1.4 Осока пухнастоплідна (*Carex lasiocarpa* Ehrh.):
характерний вигляд виду, притаманного вологим та заболоченим
ділянкам у межах території дослідження.

Такі угруповання виконують важливу водорегулюючу функцію, сприяють накопиченню органічної речовини та підтримують стабільність екосистем.

Уздовж водотоків сформовані деревно-чагарникові угруповання за участю верб — верба біла (*Salix alba*), верба ламка (*Salix fragilis*), верба попеляста (*Salix cinerea*), верба п'ятитичинкова (*Salix pentandra*), верба тритичинкова (*Salix triandra*) та верба прутовидна (*Salix viminalis*). Потужні кореневі системи цих видів забезпечують укріплення берегів і зменшують

ризик ерозійних процесів, а крони створюють сприятливий мікроклімат для прибережних біотопів.

Наявність таких угруповань свідчить про функціонування природних стабілізаційних механізмів навіть у межах техногенно трансформованих територій.

Найбільш порушені ділянки (відвали, технічні майданчики, оголені поверхні) представлені рудеральною та адвентивною рослинністю, серед якої поширені жовтушник розлогий (*Erysimum cheiranthoides*), суріпиця звичайна (*Barbarea vulgaris*), грицики звичайні (*Capsella bursa-pastoris*), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*), лопух справжній (*Arctium lappa*), подорожник великий (*Plantago major*), хвощ польовий (*Equisetum arvense*), люцерна посівна (*Medicago sativa*) та люцерна хмелевидна (*Medicago lupulina*).

Рис. 1.5 Кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* F.H.Wigg.): типовий представник рудеральної та лучної флори, поширений на порушених і відкритих ділянках території дослідження.

Кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*) відзначається високою здатністю до швидкого освоєння відкритих і порушених субстратів завдяки поєднанню генеративного та вегетативного способів розмноження, а також ефективному поширенню насіння. У поєднанні з бобовими видами — люцерною посівною (*Medicago sativa*) та люцерною хмелевидною (*Medicago lupulina*) — вона відіграє важливу роль у початкових етапах ґрунтоутворення, сприяючи накопиченню органічної речовини та збагаченню субстрату азотом у післяпроектний період.

Зазначені рослинні угруповання є характерною ознакою ранніх стадій природної сукцесії, що розвивається на територіях із порушеним ґрунтовим покривом, зокрема на відвалах розкривних порід, насипах та інших техногенно змінених ділянках. Їх формування свідчить про поступове відновлення природного рослинного покриву після антропогенного порушення та підтверджує здатність місцевих екосистем до саморегуляції й самовідновлення навіть за умов тривалого техногенного впливу. У післяпроектний період перебіг цих процесів залишається поступовим і послідовним, що створює передумови для подальшого розвитку сукцесійних змін, підвищення екологічної стійкості та поступової стабілізації рослинних угруповань.

У процесі післяпроектного моніторингу було виконано комплекс польових досліджень, який охоплював маршрутні обстеження території, детальне вивчення ключових біотопів, аналіз потенційно придатних для рідкісних видів мікрооселищ, а також оцінку комплексу екологічних факторів, що можуть впливати на поширення охоронюваної флори. За результатами проведених досліджень судинних рослин, занесених до Червоної книги України, Європейського Червоного списку, додатків Бернської конвенції або інших міжнародних природоохоронних переліків, у межах території Негребівського родовища доломітів виявлено не було.

Відсутність видів із природоохоронним статусом підтверджується не лише результатами безпосередніх польових обстежень, але й аналізом

відповідності сучасних екологічних умов вимогам потенційно можливих для цієї території рідкісних таксонів. Під час досліджень особливу увагу приділяли ділянкам, які теоретично могли виконувати функцію оселищ для охоронюваних видів, зокрема заплавним мікропониженням, окремим заболоченим фрагментам, а також відносно слабо порушеним заростям верби. Разом із тим проведена оцінка показала, що сучасний стан цих ділянок не забезпечує оптимального поєднання екологічних факторів, необхідних для формування або підтримання популяцій більшості рідкісних видів рослин.

Зафіксований під час моніторингу видовий склад флори сформований переважно широко поширеними видами, які характеризуються високою екологічною пластичністю та добре пристосовані до існування в умовах антропогенно трансформованих ландшафтів із тривалим техногенним і пасовищним навантаженням. Виявлені види здатні успішно зростати в умовах порушеного ґрунтового покриву, зміненого гідрологічного режиму, періодичних механічних порушень і часткового руйнування дернини. Саме вони формують основу рослинних угруповань, характерних для вторинних сукцесій та антропогенно змінених екосистем, і не належать до категорій рослин, що потребують спеціальної охорони на державному чи міжнародному рівнях.

Аналіз сучасної структури рослинності показав, що лучні, остепнені, пасовищні, рудеральні та техногенно адаптовані угруповання, які переважають у межах досліджуваної території, є типовими для ландшафтів із багаторічним антропогенним впливом. Подібні фітоценози зазвичай не створюють сприятливих умов для існування рідкісних або екологічно спеціалізованих видів, оскільки останні потребують добре збережених природних біотопів із мінімальним рівнем господарського втручання. У межах території родовища не встановлено наявності ключових екологічних ніш, які зазвичай асоціюються з місцями зростання охоронюваних рослин, а саме природних болотних комплексів, старовікових лісових насаджень, природних виходів карбонатних порід або інших специфічних мікробіотопів.

Варто зазначити, що під час проведення польових досліджень обстежувалися не лише основні рослинні угруповання, але й периферійні ділянки, локальні осередки рудеральної рослинності, техногенно трансформовані території та малоплощинні біотопи, де потенційно могли траплятися окремі рідкісні або адвентивні види. Незважаючи на детальне обстеження таких ділянок, жодного виду, що має спеціальний природоохоронний статус, зафіксовано не було. Це є додатковим підтвердженням значного рівня трансформації рослинного покриву та переважання вторинних рослинних угруповань у межах досліджуваної території.

Підсумовуючи результати проведеного післяпроектного моніторингу, можна констатувати, що у флористичному аспекті територія Негребівського родовища доломітів характеризується відносно невисокою природоохоронною цінністю. Сучасний рослинний покрив представлений переважно видами, які добре адаптовані до умов антропогенно зміненого середовища та виконують переважно стабілізаційні, протиерозійні й ґрунтозахисні функції. Відсутність у межах території рідкісних, ендемічних або зникаючих видів рослин свідчить про те, що її флористична цінність із точки зору природоохоронного значення залишається невисокою.

РОЗДІЛ 2. ФАУНА ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тваринний світ Негребівського родовища доломітів у післяпроектний період представлений різноманітним комплексом видів, формування якого зумовлене поєднанням природних умов території та багаторічного антропогенного впливу. Просторовий розподіл фауни безпосередньо пов'язаний із мозаїчністю ландшафтів, різноманіттям природних оселищ і ступенем їх трансформації. Сучасна структура зоокомплексу сформувалася під впливом комплексу чинників, серед яких найбільше значення мають попереднє ведення гірничих робіт, функціонування меліоративної мережі та тривале господарське використання прилеглих земель. Саме сукупна дія цих факторів визначає видовий склад тваринного населення, характер розселення окремих груп і специфіку використання ними різних біотопів. Результати проведеного післяпроектного моніторингу свідчать про те, що загальна організація фауністичного комплексу залишається стабільною, а порівняно з попереднім етапом досліджень суттєвих змін у його структурі не встановлено.

Фауна досліджуваної території представлена переважно видами, характерними для відкритих лучних просторів, заплавних і перезволожених екосистем, прибережних смуг меліоративних каналів, а також ділянок, що зазнали техногенної трансформації. Поєднання таких різних за екологічними умовами біотопів формує своєрідний екотонний комплекс, який створює сприятливі умови для одночасного існування представників різних екологічних груп. У післяпроектний період зазначені природні комплекси продовжують виконувати функцію оселищ для видів, які добре пристосувалися до існування в умовах зміненого середовища, зокрема до фрагментації рослинного покриву, локальних змін гідрологічного режиму та порушення ґрунтового профілю. Загалом результати моніторингових досліджень не виявили істотних змін у видовому складі чи просторовій структурі фауни, що свідчить про достатньо високий рівень її адаптації до сучасних екологічних умов.

Польові дослідження, проведені протягом квітня – липня 2026 року, дали можливість простежити особливості функціонування фауністичних угруповань у період найвищої сезонної активності більшості видів. Саме в цей час відзначається інтенсивне розмноження тварин, активне використання кормових ресурсів, вирощування потомства та розселення молодих особин. Значно підвищується активність безхребетних, земноводних, плазунів і дрібних ссавців, а різноманіття комах забезпечує формування стабільної кормової бази для багатьох представників орнітофауни. Територія родовища продовжує виконувати функцію місця живлення, розмноження та тимчасового перебування для значної кількості видів, а також використовується окремими птахами як транзитна ділянка під час локальних сезонних переміщень. Як і на попередньому етапі досліджень, найбільш численними компонентами зоокомплексу залишаються комахи та птахи, які характеризуються високою екологічною пластичністю та здатністю швидко адаптуватися до умов антропогенно зміненого середовища.

Орнітофауна й надалі залишається однією з найважливіших складових тваринного населення досліджуваної території. Значне різноманіття біотопів забезпечує птахам широкий спектр екологічних умов, необхідних для живлення, гніздування, відпочинку та сезонних переміщень. Лучні ділянки використовуються більшістю видів як кормові угіддя, де вони споживають насіння трав'янистих рослин, комах та інших дрібних безхребетних. Прибережні смуги чагарникової рослинності виконують роль природних укриттів, місць гніздування та денного відпочинку, одночасно забезпечуючи додаткові кормові ресурси завдяки високій чисельності комах у весняно-літній період. Результати післяпроектного моніторингу свідчать, що суттєвих змін у видовому складі орнітофауни, характері використання території або її функціональному значенні порівняно з попереднім етапом досліджень не встановлено.

Рис. 2.1 Горобець польовий (*Passer montanus*): типовий представник дрібної орнітофауни відкритих та напіввідкритих ділянок території дослідження.

Серед синантропних видів зафіксовано горобця польового (*Passer montanus*), сороку звичайну (*Pica pica*), галку звичайну (*Coloeus monedula*), ворону сіру (*Corvus cornix*), голуба сизого (*Columba livia domestica*), синицю велику (*Parus major*) та ластівку сільську (*Hirundo rustica*). Ці види відзначаються високою екологічною пластичністю, широким спектром живлення та здатністю використовувати як природні, так і трансформовані біотопи. Їх присутність також може слугувати індикатором рівня антропогенного навантаження, оскільки вони активно реагують на зміну структури середовища та доступність кормових ресурсів.

Поблизу водотоків і заплавних понижень потенційно можливе перебування водно-болотних видів птахів, однак під час польових обстежень такі види не були зафіксовані. Це пов'язано з відсутністю стабільних водних об'єктів із постійним водним дзеркалом, які є необхідними для їх тривалого перебування.

Герпетофауна представлена типовими для регіону видами, пов'язаними з вологими біотопами. Серед них — жаба гостроморда (*Rana arvalis*), жаба ставкова (*Pelophylax lessonae*) та ропуха сіра (*Bufo bufo*), які трапляються на заплавних луках, у прибережних смугах каналів та у місцях із тривалим

зволоженням. Їх присутність свідчить про наявність локальних ділянок, придатних для існування земноводних навіть у післяпроектний період.

Серед плазунів зафіксовано ящірку прудку (*Lacerta agilis*), яка надає перевагу відкритим добре прогрітим ділянкам із наявністю укриттів у вигляді каміння або техногенних елементів

Рис. 2.2 Ящірка прудка (*Lacerta agilis* L.): типовий представник герпетофауни регіону, що трапляється на відкритих та добре прогрітим ділянках.

Вуж звичайний *Natrix natrix* є типовим мешканцем заплав і може траплятися поблизу водойм та заболочених фрагментів, де існують умови для полювання на дрібних земноводних та риб. Незважаючи на відсутність візуальних реєстрацій під час обстежень, екологічні умови території допускають його епізодичне перебування. Інші регіонально поширені види,

такі як гадюка звичайна *Vipera berus* та веретільниця ламка *Anguis fragilis*, були зафіксовані в ширших околицях, але не зустрічалися безпосередньо на маршрутах досліджень, що пов'язано з особливостями сезону та відсутністю оптимальних для них оселищ у межах ділянки.

Рис. 2.3 Вуж звичайний (*Natrix natrix* L.): типовий представник герпетофауни заплавлених і прибережно-вологих біотопів, потенційно присутній на території дослідження.

Ссавці представлені низкою видів, характерних для агроландшафтів, людських поселень та напіввідкритих територій. На відкритих луках і поблизу чагарникових заростей трапляються дрібні гризуни, які відіграють ключову роль у формуванні кормових ланцюгів та забезпечують живлення для дрібних хижаків і хижих птахів. Серед синантропних видів відомі миша хатня *Mus musculus*, пацюк сірий *Rattus norvegicus*, куниця кам'яна *Martes foina* та тхір чорний *Mustela putorius*. Крім того, у регіоні відзначено кажана пізнього *Eptesicus serotinus*, який може періодично використовувати господарські споруди та старі деревостани для денного відпочинку. Присутність більших ссавців, таких як козуля *Capreolus capreolus* чи кабан *Sus scrofa*, має епізодичний характер і пов'язана переважно з міграційними або кормовими переміщеннями між сусідніми лісовими масивами. У польових дослідженнях було зафіксовано характерні сліди активності *Sus scrofa*, пов'язані з риттям і пошуком корму на вологіших ділянках території

Рис. 2.4 Сліди життєдіяльності дикого кабана (*Sus scrofa* L

Рис. 2.5 Сліди життєдіяльності козулі європейської(*Capreolus capreolus*)

У структурі угруповань безхребетних переважають комахи, властиві лучним, рудеральним і перезволоженим біотопам, а також видам, поширеним на межі природних територій і сільськогосподарських угідь. Формування такого видового складу обумовлене різноманітністю умов існування, що виникла внаслідок поєднання природних оселищ із техногенно трансформованими ділянками. Мозаїчний характер території забезпечує широкий спектр кормових ресурсів, різні мікрокліматичні умови та наявність численних мікрооселищ, придатних для розвитку багатьох груп безхребетних. Під час польових досліджень було відмічено значну кількість фітофагів, які активно використовують місцеву рослинність як джерело живлення та швидко колонізують відкриті території з порушеним або спрощеним рослинним покривом. Ці комахи є важливою складовою трофічних ланцюгів, забезпечуючи передачу органічної речовини й енергії від рослин до консументів вищих порядків, насамперед комахоїдних птахів, земноводних і

дрібних ссавців. У ході обстежень також були зареєстровані окремі види комах, які традиційно вважаються шкідниками сільськогосподарських культур. Їх присутність є закономірною для територій, що межують із агроландшафтами, та відображає екологічний зв'язок між прилеглими орними землями й техногенно порушеними ділянками родовища. Крім того, ці види можуть використовуватися як біоіндикатори, оскільки досить швидко реагують на зміни екологічних умов і характер господарського використання території.

Одним із найбільш звичайних представників цієї групи є буряковий довгоносик (*Bothynoderes punctiventris*) — поліфаг, який переважно заселяє відкриті добре освітлені та прогріті ділянки із розпушеним ґрунтом. Біологічні особливості цього виду пов'язані з тим, що дорослі особини зимують у ґрунті, а з настанням стійких весняних температур активно виходять на поверхню, концентруючись на територіях із достатнім прогріванням верхнього шару субстрату. У межах Негребівського родовища техногенно трансформовані ділянки, відвали та площі з переважанням рудеральної рослинності створюють сприятливі умови для існування цього виду, забезпечуючи його кормовими ресурсами та місцями для проходження повного циклу розвитку. Буряковий довгоносик живиться широким спектром дикорослих і культурних рослин, що пояснює його регулярне поширення в екотонних зонах між територією родовища та прилеглими сільськогосподарськими угіддями. Водночас успішність розвитку його личинок значною мірою залежить від механічного складу ґрунту, ступеня його порушеності та температурного режиму поверхневих горизонтів. Наявність цього виду під час післяпроектного моніторингу свідчить про збереження функціональних зв'язків між антропогенно трансформованими ділянками та навколишніми агроландшафтами, а також підтверджує високу здатність окремих представників безхребетних швидко освоювати нові або змінені середовища існування.

Рис. 2.6 Буряковий довгоносик (*Bothynoderes punctiventris*): типовий представник фітофагів, зафіксований на техногенно трансформованих та рудеральних ділянках території дослідження.

Також виявлено лучного метелика *Loxostege sticticalis* — типового представника лучно-степових екосистем, який відзначається високою чисельністю у роки масового розмноження. Цей вид є фітофагом широкого профілю, а його личинки здатні пошкоджувати значну кількість трав'янистих рослин. Мозаїчна структура лучної та рудеральної рослинності на території створює оптимальні умови для відкладання яєць

та виведення личинок, оскільки вид тяжіє до ділянок із відкритим ґрунтом та достатньою кількістю кормових рослин.

Озима совка *Agrotis segetum* є ще одним характерним мешканцем агроландшафтів, що активно проникає у суміжні території. Личинки цього виду (так звані «ґрунтівки») ведуть прихований спосіб життя, живлячись підземними частинами рослин або перегризаючи молоді стебла на рівні ґрунту. Техногенно порушені ділянки та місця з недостатньо сформованою дерниною є привабливими для совок, оскільки забезпечують легкий доступ до ґрунту та відсутність щільного рослинного покриву, що сприяє їх розвитку. Присутність *Agrotis segetum* у межах родовища логічно пов'язана

з близькістю ріллі та кормових площ, де вид формує стійкі локальні популяції.

Рис. 2.7 Озима совка (*Agrotis segetum*): типовий фітофаг агроландшафтів, зафіксований у межах досліджуваної території.

Серед зафіксованих комах особливо виразним і поширеним видом є колорадський жук *Leptinotarsa decemlineata* — типовий фітофаг пасльонових культур.

Його наявність у межах території відображає вплив прилеглих сільськогосподарських полів, які слугують джерелом міграції як дорослих особин, так і личинок. Оскільки техногенні ділянки здебільшого позбавлені культурної рослинності, міграції жука мають транзитний характер, а його тривале перебування можливе лише на ділянках із рудеральними

представниками пасльонових або на смугах бур'янів, що збереглися з попередніх сезонів.

Також зафіксовано плодожерку *Cydia pomonella* — шкідника плодових дерев, який може мігрувати на значні відстані при наявності відповідних кормових об'єктів у межах висотної доступності. Поява цього виду вказує на існування певних елементів садових або лісосадових насаджень у ширших межах регіону, а також на здатність популяцій до розселення в умовах зміненої структури ландшафту.

Рис. 2.8 Плодожерка яблунева (*Cydia pomonella*): типовий представник комах-фітофагів, що трапляється в межах території дослідження.

Загалом присутність зазначених фітофагів підтверджує активний трофічний зв'язок території родовища з прилеглими сільськогосподарськими ландшафтами.

Сусідство з орними землями забезпечує регулярне проникнення видів, які використовують бур'яни й техногенно порушені ділянки як

проміжні або допоміжні оселища. Крім того, значна частка відкритих поверхонь зі спрощеною рослинністю створює умови для інтенсивного розвитку личинок фітофагів, що є характерною ознакою екосистем, які перебувають на стадіях вторинної сукцесії.

Рис. 2.9 Колорадський жук (*Leptinotarsa decemlineata*): типовий представник комах-фітофагів, що трапляється на рудеральних і агроландшафтних ділянках території дослідження.

Узагальнення результатів післяпроектного моніторингу свідчить, що сучасний фауністичний комплекс території не характеризується наявністю рідкісних видів, а також тварин, які мають вузькі екологічні вимоги або відзначаються високою чутливістю до антропогенного впливу. Така структура фауни є закономірною з огляду на сучасний стан природних оселищ, сформованих у межах родовища після тривалого господарського освоєння території. Під час виконання маршрутних обстежень, точкових спостережень та аналізу потенційно придатних місць існування не було виявлено представників тваринного світу, занесених до Червоної книги України, видів, що охороняються відповідно до Резолюції 6 Бернської конвенції, а також видів, віднесених до категорії регіонально рідкісних у межах Житомирської області. Отримані результати свідчать про відсутність на території

специфічних екологічних умов і мікробіотопів, які могли б забезпечувати тривале існування або формування сталих популяцій таких видів.

Видовий склад тварин, зареєстрований під час проведення польових досліджень, представлений переважно широко поширеними видами, характерними для природних і напівприродних екосистем, що протягом тривалого часу перебувають під впливом господарської діяльності. Більшість виявлених представників фауни належить до екологічно пластичних видів, здатних успішно існувати в умовах трансформованих ландшафтів. Вони добре адаптовані до змін гідрологічного режиму, фрагментації рослинного покриву, наявності техногенно порушених поверхонь, розвитку рудеральної рослинності та періодичних механічних порушень ґрунту. Саме ці адаптаційні особливості забезпечують стабільне існування більшості видів у межах території родовища та визначають сучасну структуру місцевого зоокомплексу.

Таким чином, фауністичний комплекс Негребівського родовища доломітів сформований переважно видами, які є типовими для ландшафтів із тривалим антропогенним навантаженням і значним рівнем трансформації природного середовища. У межах дослідженої території не встановлено концентрації рідкісних, зникаючих або інших охоронюваних таксонів, що повністю узгоджується з результатами проведених польових досліджень.

Отримані матеріали підтверджують, що сучасний видовий склад фауни є характерним для цього природного району, відповідає нинішньому екологічному стану території та сформувався під впливом поєднання багаторічної господарської діяльності й природних процесів вторинної сукцесії, які тривають у післяпроектний період.

РОЗДІЛ 3. ЗВ'ЯЗОК ТЕРИТОРІЇ З ПРИРОДООХОРОННИМИ ОБ'ЄКТАМИ

3.1 Екологічна мережа

Екологічна мережа Житомирської області є одним із ключових елементів регіональної системи охорони довкілля, спрямованої на збереження природних ландшафтів, підтримання біологічного різноманіття та забезпечення сталого функціонування природних екосистем. Її формування має на меті створення просторово пов'язаної системи природних територій, що забезпечує безперервність екологічних процесів, підтримує генетичний обмін між популяціями рослин і тварин, сприяє збереженню природної динаміки екосистем та запобігає надмірній фрагментації природних оселищ.

Природні умови Житомирської області визначаються поєднанням характерних рис Полісся та Лісостепу, що зумовлює значне різноманіття природних комплексів. На території області збереглися великі масиви лісової рослинності, болотні комплекси, торфовища, заплави річок і річкові долини, які мають важливе природоохоронне значення не лише в межах області, а й на загальнодержавному та міжнародному рівнях. Саме тому створення екологічної мережі стало важливим інструментом збереження найбільш цінних природних територій, які й сьогодні зберігають ознаки природних або малопорушених ландшафтів.

Регіональна схема екологічної мережі Житомирської області була затверджена у 2010 році. До її складу включено понад 342 тис. га територій, що становить близько 12 % загальної площі області. Основу екомережі формують найбільш цінні природні комплекси, які виконують функції природних ядер. До них належать великі болотні масиви, поліські ліси, долини річок, зокрема заплави Тетерева та Случі, які протягом тривалого часу залишалися відносно малопорушеними. Саме ці території забезпечують збереження значної кількості видів флори та фауни, підтримують функціонування міграційних шляхів птахів і відіграють важливу роль у

підтриманні природних екологічних процесів у регіоні.

Структура екологічної мережі області побудована за принципом поєднання ключових природних територій із системою екологічних коридорів, що забезпечують взаємозв'язок між окремими природними масивами. До її складу входять елементи національного, міжрегіонального та регіонального значення, представлені лісовими екосистемами, болотами, торфовищами, водно-болотними угіддями, заплавними комплексами та ділянками лісостепової рослинності. Окреме місце в структурі екомережі займають території міжнародного значення, зокрема важливі для охорони птахів території (ІВА), які забезпечують умови для міграції, гніздування та сезонного перебування багатьох видів птахів. Частина цих природних комплексів перебуває під охороною міжнародних природоохоронних угод або інтегрована до міжнародних екологічних мереж.

Негребівське родовище доломітів не входить до складу жодного структурного елемента регіональної екологічної мережі, однак його розташування оцінюється з урахуванням близькості до природних територій, що мають важливе екологічне значення. Найближчим таким елементом є Довбисько-Мальованська сполучна територія національного рівня, яка проходить приблизно за 2,5 км від меж ліцензійної площі. Цей природний коридор забезпечує екологічний зв'язок між Мальованським природним ядром на території Хмельницької області та Надслучансько-Коростишівським екологічним коридором. У його межах збереглися значні площі природних і напівприродних лісових та заплавних екосистем, що створюють умови для переміщення представників фауни між великими природними масивами та підтримання генетичних зв'язків між окремими популяціями.

Приблизно за 9 км у західному напрямку від території родовища проходить Тетерівський природний коридор міжрегіонального значення. Його основу становить долина річки Тетерів разом із прилеглими лісовими та болотними екосистемами. Зазначений природний комплекс забезпечує екологічне сполучення між природними територіями Житомирської та

Київської областей, виконуючи функцію одного з основних міжрегіональних міграційних коридорів. За своїми межами він практично збігається з територією об'єкта Смарагдової мережі «Teteriv river valley», що підтверджує його високу природоохоронну цінність і міжнародне значення.

На відстані близько 12 км від Негребівського родовища розташована Коростишівська ключова територія національного рівня, яка виконує функцію одного з найбільших природних ядер регіону. У її межах знаходяться численні об'єкти природно-заповідного фонду, серед яких заказники різних категорій, гідрологічні та геологічні пам'ятки природи, а також парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Для цієї території характерні великі площі лісів, заболочених земель і природних комплексів із високим ступенем збереженості. Крім того, вона відповідає території об'єкта Смарагдової мережі «Korostyshivskiy», що підтверджує її важливе міжнародне природоохоронне значення.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що в межах території родовища та його санітарно-захисної зони відсутні водно-болотні угіддя міжнародного значення, які перебувають під охороною Рамсарської конвенції. Також тут не розташовані об'єкти Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО, території, зарезервовані для подальшого заповідання, або інші природні комплекси з особливим міжнародним природоохоронним статусом. Це свідчить про те, що межі родовища не перетинають територій із підвищеним рівнем природоохоронної чутливості.

З урахуванням відстані до найближчих структурних елементів екологічної мережі, сучасного стану природних комплексів і результатів післяпроектного моніторингу можна зробити висновок, що вплив діяльності Негребівського родовища доломітів на регіональну екологічну мережу залишається мінімальним та не виходить за межі екологічно допустимих показників. Територія родовища не виконує функцій природного ядра, не є складовою екологічних коридорів і не бере участі у забезпеченні просторової цілісності екомережі, а тому її сучасний стан не створює суттєвих ризиків для

функціонування регіональної системи природних територій.

3.2 Природно-заповідний фонд

Природно-заповідний фонд Житомирської області є важливою складовою регіональної екологічної мережі та виконує ключову роль у збереженні природних ландшафтів, підтриманні екологічної рівноваги й охороні біорізноманіття. Висока природна цінність території області сформувалася завдяки значним площам поліських лісів, болотних масивів, заплав річок і природних луків, що збереглися до сьогодні. Саме це обумовило створення значної кількості об'єктів природно-заповідного фонду різних категорій, які забезпечують охорону найбільш цінних природних комплексів та підтримання природних екологічних процесів.

Станом на 2024 рік у Житомирській області налічується 242 об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею понад 138 тис. гектарів. До їх складу входять заказники загальнодержавного і місцевого значення, заповідні урочища, пам'ятки природи, а також об'єкти ботанічного, ландшафтного, гідрологічного та геологічного профілю. Вони забезпечують збереження цінних природних територій, підтримання характерних для Полісся екосистем і створюють умови для охорони рідкісних видів рослин і тварин.

Переважну частину площ природно-заповідного фонду становлять лісові масиви, що перебувають у користуванні ДП «Ліси України». Ці території зберігають найбільш цінні природні комплекси Полісся, виконують важливі водоохоронні, кліматорегулюючі та ґрунтозахисні функції, сприяють підтриманню природного водного балансу й забезпечують стабільність місцевих біотичних угруповань. Крім того, вони є важливими осередками збереження природного біорізноманіття та підтримують екологічну стійкість регіону загалом.

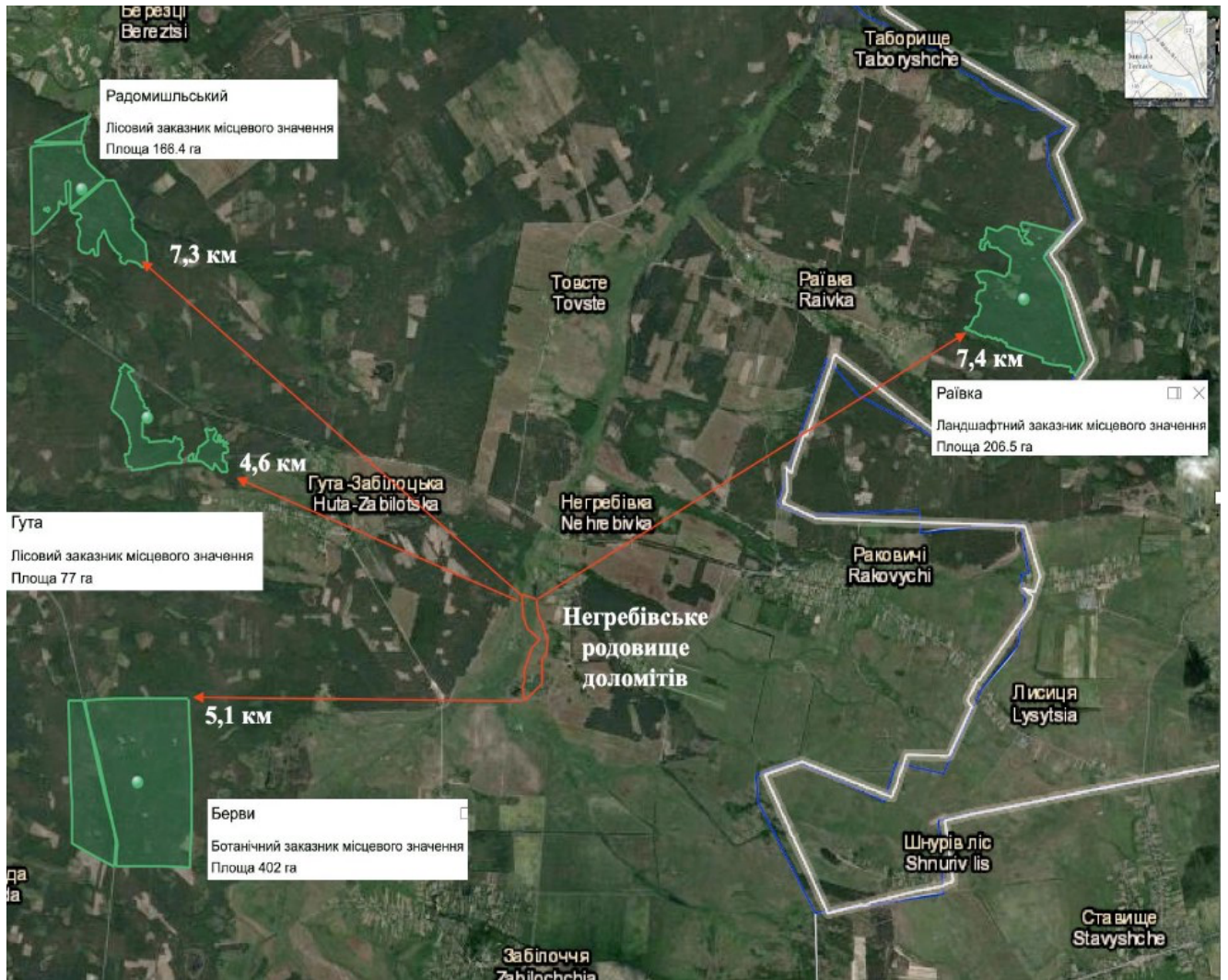

Рис. 3.2.1. Розташування об'єктів ПЗФ відносно Негребівського родовища.

Незважаючи на значну кількість природоохоронних територій, розташованих у межах Житомирської області, Негребівське родовище доломітів не входить до складу жодного об'єкта природно-заповідного фонду. Територія родовища також не має спільних меж із заповідними територіями, не входить до їх охоронних зон і не пов'язана з ними безперервними природними екосистемами або екологічними коридорами. Разом із тим у навколишньому районі розміщені окремі природоохоронні об'єкти, які формують загальний екологічний каркас території та забезпечують збереження найбільш цінних природних комплексів регіону.

Найближчі об'єкти природно-заповідного фонду знаходяться на відстані близько 4,6–8,4 км від меж родовища, що виключає можливість їх

безпосередньої взаємодії з територією у післяпроектний період. Найближчим природоохоронним об'єктом є ботанічний заказник місцевого значення «Берви», розташований орієнтовно за 5 км від ділянки. Його створено з метою охорони популяцій рідкісних ранньоквітучих рослин, зокрема сон-трави та конвалії травневої. Заказник охоплює природні соснові та змішані ліси, які значною мірою зберегли свої природні властивості. Незважаючи на відносно невелику відстань до родовища, відсутність спільної межі та просторового зв'язку між природними комплексами унеможливорює виникнення безпосереднього екологічного впливу або формування єдиного середовища існування.

На відстані приблизно 7–8 км від території родовища розташовані також лісові заказники «Гута» і «Радомишльський», а також ландшафтний заказник «Раївка». Ці об'єкти представлені добре збереженими лісовими екосистемами, для яких характерні природна структура рослинності та типові для Полісся комплекси тваринного світу. Водночас вони територіально відокремлені від родовища, а між ними розташовані сільськогосподарські землі та інші елементи агроландшафтів, які порушують безперервність природного середовища й не забезпечують формування прямого екологічного зв'язку.

До природоохоронних територій, розташованих у ширшому районі дослідження, належать також об'єкти, пов'язані з Коростишівською ключовою територією та Тетерівським природним коридором, які знаходяться приблизно за 9–12 км від родовища. У межах цих природних комплексів розташовані гідрологічний заказник «Галове болото», зоологічний заказник «Боброве болото», ботанічні заказники «Жовтневе» та «Конвалія», а також низка лісових, геологічних і гідрологічних пам'яток природи. Незважаючи на їх важливе значення для збереження природних екосистем області, просторове розташування зазначених територій виключає їх безпосередній контакт із ділянкою Негребівського родовища.

У межах території родовища та його потенційної зони впливу відсутні об'єкти міжнародного природоохоронного значення, зокрема водно-болотні

угіддя, що охороняються відповідно до Рамсарської конвенції, території Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО, а також землі, зарезервовані для подальшого заповідання. Це свідчить про відсутність поблизу родовища природних територій із підвищеним рівнем природоохоронної цінності та особливими режимами охорони.

Аналіз просторового розміщення об'єктів природно-заповідного фонду показує, що, незважаючи на достатньо високу насиченість регіону природоохоронними територіями, жоден із таких об'єктів не має безпосереднього територіального контакту з Негребівським родовищем доломітів. Межі природно-заповідних територій не перетинають санітарно-захисну зону родовища та не охоплюють виробничі майданчики чи інші об'єкти, пов'язані з його експлуатацією.

Отже, результати післяпроектного моніторингу підтверджують, що територія Негребівського родовища просторово відокремлена від об'єктів природно-заповідного фонду та оточена переважно агроландшафтами й територіями, які зазнали антропогенної трансформації. За таких умов відсутні передумови для виникнення суттєвого впливу на найближчі природоохоронні території, а рівень потенційних екологічних ризиків для об'єктів природно-заповідного фонду залишається мінімальним.

3.3 Смарагдова мережа

Смарагдова мережа є загальноєвропейською системою природоохоронних територій, створеною відповідно до положень Бернської конвенції з метою забезпечення довгострокового збереження цінних природних оселищ, рідкісних видів флори й фауни та підтримання екологічної рівноваги в європейському масштабі. Її головною особливістю є комплексний підхід до охорони природи, що передбачає збереження не лише окремих видів, а й природних екосистем, необхідних для їх існування, відтворення та підтримання екологічних взаємозв'язків. Україна, будучи учасницею

Бернської конвенції, бере участь у розвитку Смарагдової мережі шляхом визначення територій, які мають особливу природоохоронну цінність та відповідають європейським критеріям.

Житомирська область належить до регіонів України, де представлена значна кількість територій Смарагдової мережі. Це пов'язано з різноманітністю природних ландшафтів області, де поєднуються великі масиви поліських лісів, болотні та торфові екосистеми, річкові долини із заплавами, а також інші природні комплекси, що значною мірою зберегли свій природний стан. Особливо цінною у природоохоронному відношенні є поліська частина області, яка характеризується наявністю біотопів, придатних для існування рідкісних і вразливих видів рослин та тварин, що мають важливе значення для збереження європейського біорізноманіття.

Територія Негребівського родовища доломітів не належить до Смарагдової мережі та не охоплює природних оселищ або екологічних коридорів, визначених у її складі. Разом із тим поблизу розташовані окремі території міжнародного природоохоронного значення, які формують загальний екологічний каркас регіону. До таких територій належать об'єкти Смарагдової мережі «Teteriv River Valley» (UA0000320) та «Korostyshivskyi» (UA0000165), що включені до європейського переліку природних територій особливого природоохоронного значення та виконують важливі функції щодо збереження біорізноманіття і підтримання природних екологічних процесів.

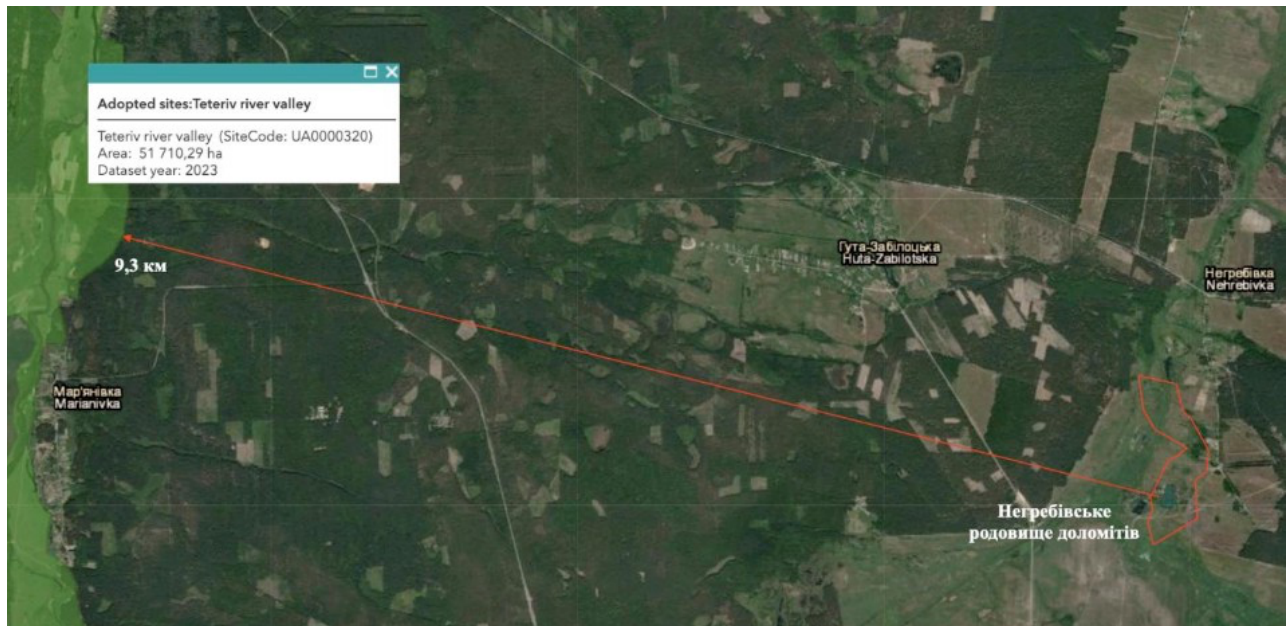

Рис. 3.3.1. Розташування Негребівського родовища доломітів відносно територій Смарагдової мережі Teteriv river valley (UA0000320)

Найближчим до території родовища є об'єкт Смарагдової мережі **UA0000320 «Teteriv River Valley»**, який розташований приблизно за 9,3 км у південно-західному напрямку. Ця територія охоплює один із найбільших природних комплексів заплави річки Тетерів і включає водно-болотні угіддя, заплавні луки, прибережні ліси та інші природні оселища, що зберегли високий ступінь природності. У межах цього природного комплексу зосереджені місця існування численних видів рослин і тварин, які мають міжнародний природоохоронний статус, а також типові для Полісся біотопи, що забезпечують підтримання природних екологічних процесів. Крім природоохоронної функції, ця територія виконує роль одного з основних екологічних коридорів регіону, забезпечуючи зв'язок між природними комплексами Житомирського Полісся та суміжними територіями Київської області.

Іншим важливим об'єктом Смарагдової мережі є **UA0000165 «Korostyshivskiyi»**, розташований приблизно за 12 км на південь від Негребівського родовища. До його складу входять природні комплекси Коростишівського району, представлені лісовими, болотними та місцями

гранітно-скельними ландшафтами. Територія охоплює проєктований національний природний парк «Коростишівський», а також низку існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, серед яких заказники, гідрологічні та геологічні пам'ятки природи. Цей природний комплекс виконує функцію одного з найбільших природних ядер центральної частини Житомирської області та має важливе значення для підтримання екологічної цілісності регіону.

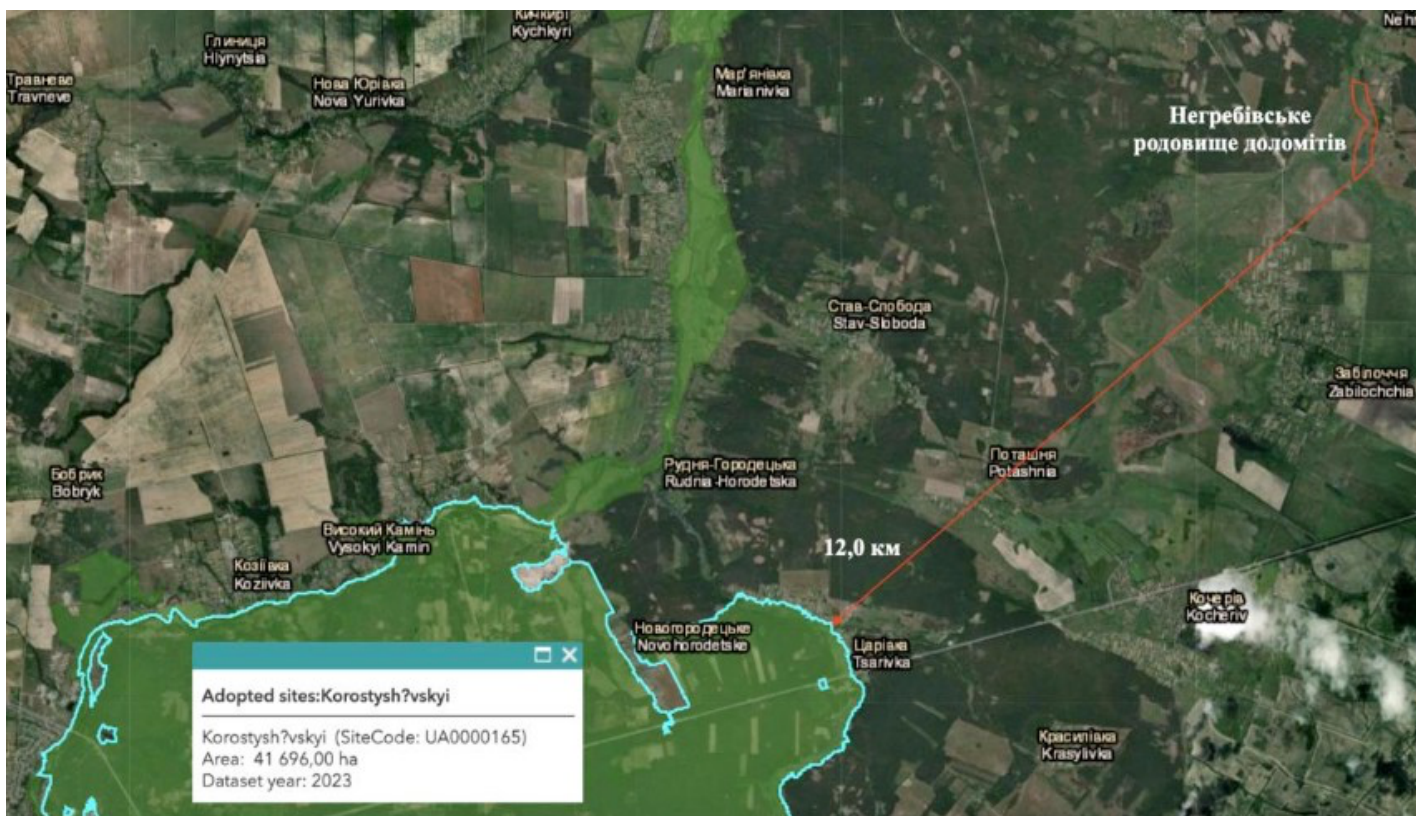

Рис. 3.3.2 Розташування Негребівського родовища доломітів відносно територій Смарагдової мережі Korostyshivskyi (UA0000165)

У межах зазначених об'єктів Смарагдової мережі зосереджені місця перебування низки рідкісних і охоронюваних видів, серед яких спостерігаються такі комахи, як красуня-діва *Calopteryx virgo*, махаон *Papilio machaon*, бражник скабіозовий *Hemaris tityus*, поліксена *Zerynthia polyxena*, мнемозина *Parnassius mnemosyne* та інші види, занесені до Червоної книги України. Ці таксони є індикаторами високої природної цінності території та наявності оселищ, придатних для їх існування. Натомість у межах Негребівського родовища під час польових обстежень

такі види не були зареєстровані, що є очікуваним з огляду на відсутність природних комплексів, які відповідають їхнім екологічним вимогам.

Важливо підкреслити, що жоден із природних осередків Смарагдової мережі не має просторового чи екологічного накладання на ділянку діяльності. Територія Негребівського родовища доломітів не охоплює жодного з оселищ, визначених у рамках Директиви ЄС щодо збереження природних середовищ існування, а також не містить біотопів, які могли б відповідати міжнародним природоохоронним критеріям. Навколишні території мають переважно антропогенно трансформований характер, що додатково знижує ймовірність концентрації рідкісних видів або формування цінних природних оселищ.

Ураховуючи просторову віддаленість об'єктів Смарагдової мережі, відсутність природних екологічних коридорів між ними та територією родовища, а також характер трансформацій навколишнього ландшафту, вплив діяльності на Смарагдову мережу оцінюється як мінімальний і екологічно прийнятний. Територія родовища не створює загроз для природних комплексів міжнародної цінності та не впливає на їх екологічну стабільність.

3.4 Природні оселища та рослинні угруповання

Відбір територій для включення до Смарагдової мережі здійснюється на підставі їх природоохоронної цінності та наявності оселищ, визначених у Резолюції № 4 Постійного комітету Бернської конвенції. Саме відповідність природних комплексів переліку цих оселищ є одним із основних критеріїв, за яким територія може бути віднесена до об'єктів міжнародного природоохоронного значення. З огляду на це під час післяпроектного моніторингу біорізноманіття Негребівського родовища доломітів, проведеного у **період з квітня по липень 2026 року**, особливу увагу приділяли виявленню оселищ, які за своїми характеристиками потенційно

могли б відповідати типам, наведеним у Резолюції № 4 Бернської конвенції. Одночасно виконувалася оцінка рослинних угруповань щодо їх відповідності типам, включеним до Зеленої книги України, а також біотопам, наведеним у Національному каталозі біотопів України.

Результати польових обстежень, проведених у межах ліцензійної площі та прилеглої санітарно-захисної зони, засвідчили, що на території родовища переважають антропогенно змінені та похідні екосистеми, сформовані внаслідок тривалого господарського використання території. Тут поширені різні типи лучної рослинності, пасовищні угіддя, узбіччя доріг, ділянки вторинної лучно-рудеральної рослинності, а також угруповання, що сформувалися на техногенно порушених землях. Незважаючи на те, що окремі з цих біотопів виконують певні локальні екологічні функції, за своїми структурними та флористичними особливостями вони не відповідають вимогам до природних оселищ, які підлягають охороні відповідно до положень Бернської конвенції.

Лучні оселища, поширені в межах території досліджень, відрізняються між собою залежно від особливостей рельєфу, рівня зволоження та ступеня антропогенного навантаження. На ділянках із більш стабільним водним режимом збереглися фрагменти справжніх лучних ценозів, у яких переважають костриця лучна (*Festuca pratensis*), тонконіг лучний (*Poa pratensis*) і тимофіївка лучна (*Phleum pratense*). Такі угруповання характеризуються добре розвиненим і щільно зімкненим травостоєм, значною проективною покривністю та наявністю видів, типових для заплавних луків. Натомість на більш сухих, підвищених і добре дренованих ділянках сформувалися остепнені лучні ценози, у складі яких домінують мітлиця виноградникова (*Agrostis vinealis*), пирій середній (*Elytrigia intermedia*) та тонконіг вузьколистий (*Poa angustifolia*). Поширення таких угруповань є наслідком тривалого антропогенного впливу, насамперед випасання худоби та змін місцевого гідрологічного режиму. Водночас вони зберігають окремі ознаки напівприродних екосистем, хоча за своїми характеристиками не

можуть бути віднесені до природних оселищ, що мають міжнародне природоохоронне значення.

Рис. 3.4.1 – Структура основних типів оселищ у межах Негребівського родовища доломітів (за результатами передпроектного моніторингу 2025 р.)

У понижених частинах території, де внаслідок особливостей рельєфу тривалий час утримується надлишкова волога, сформувалися лучно-болотні та осокові оселища. У рослинному покриві цих ділянок переважають осока пухнастоплідна (*Carex lasiocarpa*) і пухівка піхвова (*Eriophorum vaginatum*), які є характерними видами перезволожених екосистем та слугують надійними індикаторами високого рівня зволоження. Незважаючи на незначну площу поширення та локальний характер, такі оселища мають важливе екологічне значення. Вони підтримують місцевий гідрологічний режим, сприяють розвитку гігрофільної рослинності, а також створюють сприятливі умови для існування окремих видів земноводних і комплексу вологолюбних безхребетних.

Уздовж дрібних водотоків та меліоративних каналів сформувалися деревно-чагарникові угруповання, основу яких становлять представники роду верба (*Salix*). Найпоширенішими є верба біла (*Salix alba*), верба ламка (*Salix*

fragilis), а також чагарникові види — *Salix cinerea*, *Salix pentandra* та *Salix triandra*. Ці прибережні насадження виконують важливі екосистемні функції: зміцнюють берегові схили, знижують інтенсивність ерозійних процесів, формують затінені мікрооселища, сприяють збереженню вологи та забезпечують умови для існування специфічних рослинних і тваринних угруповань. Разом із тим рівень їх природності є недостатнім для віднесення до біотопів, що підлягають міжнародній охороні.

Окремим типом оселищ є техногенно порушені території, які сформувалися внаслідок проведення гірничих робіт. Для них характерне переважання рудеральної рослинності, типової для ранніх етапів вторинної сукцесії. Найчастіше тут трапляються жовтушник розлогий (*Erysimum cheiranthoides*), суріпиця звичайна (*Barbarea vulgaris*), грицики звичайні (*Capsella bursa-pastoris*), конюшина лучна (*Trifolium pratense*), люцерна посівна (*Medicago sativa*), люцерна хмелевидна (*Medicago lupulina*), подорожник великий (*Plantago major*), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*), пирій повзучий (*Elytrigia repens*) і розхідник звичайний (*Glechoma hederacea*). Саме ці види першими заселяють відкриті техногенні субстрати, забезпечуючи поступове формування первинного рослинного покриву, накопичення органічної речовини та розвиток подальших сукцесійних процесів. Водночас такі угруповання не мають природоохоронного статусу та не належать до цінних природних оселищ.

Паралельно з обстеженням території родовища було виконано оцінку прилеглих природних комплексів, насамперед долини річки Білка. Саме тут збереглися найбільш природні біотопи, окремі з яких за своїми характеристиками є близькими до типів, наведених у Національному каталозі біотопів України. У прибережній смузі річки виявлено ділянки, подібні до типів **C1.22–C1.25**, що представлені мілководними мезотрофними та евтрофними водоймами зі слабкою течією або стоячою водою. Для цих умов характерний розвиток специфічних угруповань гідрофітної та гелофітної рослинності. Крім того, були зафіксовані локальні фрагменти оселищ,

близьких до типу **G1.114**, які представлені вербовими заростями у межах слабопроточних або стоячих водойм, де домінують різні види роду *Salix* у поєднанні з вологолюбною трав'янистою рослинністю.

Прибережно-водні комплекси, що знаходяться за межами ліцензійної площі, відзначаються значно вищим ступенем природності порівняно з оселищами безпосередньо на території родовища. Проте навіть ці природні комплекси за результатами проведеної оцінки не були віднесені до типів оселищ, визначених Резолюцією № 4 Постійного комітету Бернської конвенції.

Таким чином, результати післяпроектного моніторингу засвідчили, що в межах Негребівського родовища доломітів відсутні природні оселища, які відповідають типам, наведеним у Резолюції № 4 Постійного комітету Бернської конвенції, а також рослинні угруповання, включені до Зеленої книги України. Водночас у прилеглому ландшафтному оточенні, насамперед у долині річки Білка, збереглися окремі природні комплекси, які мають регіональне природоохоронне значення. Цю обставину доцільно враховувати під час подальшого ведення господарської діяльності та планування природоохоронних заходів, щоб унеможливити виникнення опосередкованого негативного впливу на зазначені оселища й забезпечити збереження їх екологічних функцій.

РОЗДІЛ 4. ВИДИ ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Під час проведення післяпроектного моніторингу біорізноманіття на території Негребівського родовища доломітів у період з квітня по липень 2026 року особливу увагу приділено виявленню видів рослин і тварин, які відповідно до вимог природоохоронного законодавства України мають спеціальний охоронний статус. У ході досліджень насамперед оцінювалися наявність таксонів, занесених до Червоної книги України як рідкісні, вразливі або такі, що перебувають під загрозою зникнення. Окремо враховувалися види та природні оселища, охорона яких передбачена міжнародними природоохоронними документами, зокрема положеннями Бернської конвенції, що визначає перелік охоронюваних видів і типів оселищ, а також вимогами щодо збереження територій Смарагдової мережі як складової загальноєвропейської системи охорони біорізноманіття.

Моніторингові дослідження проводилися комплексно та охоплювали не лише територію ліцензійної ділянки родовища, а й прилеглі території, які потенційно можуть перебувати під опосередкованим впливом господарської діяльності. Такий підхід дав можливість оцінити сучасний стан флори і фауни безпосередньо в межах родовища, а також проаналізувати його взаємозв'язок із навколишніми природними комплексами. Це дозволило більш об'єктивно оцінити можливі ризики для рідкісних видів та їх оселищ у післяпроектний період.

Полеві дослідження включали маршрутні обстеження, детальний аналіз потенційно придатних біотопів, оцінку рослинних угруповань та дослідження екологічних умов, які могли б бути сприятливими для існування охоронюваних видів. За результатами проведених спостережень встановлено, що в межах території Негребівського родовища доломітів види рослин і тварин, занесені до Червоної книги України, відсутні. Такий результат відповідає сучасному стану досліджуваної території, де переважають антропогенно трансформовані екосистеми. Основну площу займають лучно-

пасовищні угруповання різного ступеня порушення, рудеральна рослинність на техногенно змінених землях, окремі фрагменти деградованих деревних насаджень, а також прибережні смуги, сформовані переважно чагарниковими видами роду *Salix*. Жоден із зазначених типів оселищ не створює екологічних умов, необхідних для існування видів із високими екологічними вимогами або тих, що перебувають під особливою охороною.

У ширшому природному оточенні, відповідно до матеріалів офіційних екологічних джерел Житомирської області, у природних комплексах центральної частини Полісся зареєстровано окремі рідкісні види тварин, насамперед представників ентомофауни. На територіях Смарагдової мережі «**Teteriv River Valley**» (UA0000320) та «**Korostyshivskiy**» (UA0000165), які розташовані орієнтовно за 9–12 км від Негребівського родовища, відмічається поширення таких червонокнижних видів комах, як красуня-діва (*Calopteryx virgo*), махаон (*Papilio machaon*), бражник скабіозовий (*Hemaris tityus*), поліксена (*Zerynthia polyxena*) та мнемозина (*Parnassius mnemosyne*). Їх поширення обумовлене наявністю добре збережених лісових, болотних і заплавних екосистем, які входять до складу Смарагдової мережі. Водночас у межах ліцензійної ділянки родовища під час польових досліджень жоден із перелічених видів зареєстрований не був, що підтверджує відсутність придатних для них природних оселищ.

Серед рідкісних представників ссавців, характерних для Житомирського Полісся, у наукових джерелах наводяться видра річкова (*Lutra lutra*) та вовк (*Canis lupus*). Основні місця перебування цих видів пов'язані з великими лісовими масивами, заплавами комплексами та водно-болотними екосистемами, які зберегли природний характер і відзначаються високою екологічною цілісністю. Типовими оселищами для них є долини великих річок і мало трансформовані природні території. Натомість територія Негребівського родовища характеризується значним рівнем антропогенного перетворення, порушенням ґрунтовим покривом, зміненою структурою рослинності та переважанням вторинних біотопів. За таких умов імовірність

перебування зазначених видів є мінімальною, що підтверджено результатами польових обстежень, під час яких не було виявлено ні самих тварин, ні характерних слідів їх життєдіяльності.

Подібна ситуація спостерігається і щодо рослинного світу. Для центральної частини Полісся відомі місцезростання окремих рідкісних видів, серед яких сон розкритий (*Pulsatilla patens*), конвалія травнева (*Convallaria majalis*), лілія лісова (*Lilium martagon*) та інші охоронювані рослини. Однак їх поширення пов'язане переважно з добре збереженими лісовими екосистемами, природними луками та територіями природно-заповідного фонду, які розташовані на значній відстані від Негребівського родовища. У межах досліджуваної території відповідні типи рослинних угруповань і необхідні екологічні умови відсутні, що підтверджено результатами польових спостережень. Крім того, у межах родовища не виявлено рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Узагальнення результатів післяпроектного моніторингу свідчить, що територія Негребівського родовища доломітів не є місцем концентрації рідкісних, вразливих або екологічно спеціалізованих видів флори і фауни. Сучасний стан біорізноманіття характеризується переважанням вторинних екосистем, які сформувалися внаслідок тривалого антропогенного впливу та техногенної трансформації території. Відсутність видів, занесених до Червоної книги України, підтверджує, що в післяпроектний період територія родовища не створює суттєвих ризиків для охоронюваних таксонів на національному рівні та відповідає вимогам екологічної допустимості здійснюваної діяльності.

РОЗДІЛ 5. СТАН РОСЛИННОСТІ ТА ОСЕЛИЩ

Аналіз стану рослинного покриву та оселищ Негребівського родовища доломітів, проведений у рамках післяпроектного моніторингу, показує, що нинішня рослинність території формувалася під впливом тривалої взаємодії природних чинників та накопичених результатів господарської діяльності людини. На ділянці, так само як і на попередніх етапах обстеження, збереглися окремі фрагменти, що нагадують природні заплавні комплекси річки Білка, однак основна маса рослинних угруповань перебуває на перехідних, похідних чи вторинних стадіях формування. Подібна картина типова для територій, що впродовж тривалого часу використовувалися господарсько — під випас, меліорацію та гірничі роботи. Наявна структура рослинного покриву є наслідком довготривалих сукцесійних процесів, які формують склад і просторову організацію фітоценозів у післяпроектний період; при цьому суттєвих зрушень у їхній загальній структурі не встановлено.

У цілому по території в післяпроектний період відзначається подальше зміцнення й стабілізація рослинного покриву. Це виявляється у формуванні щільнішого та більш однорідного трав'яного ярусу навіть там, де раніше ґрунт зазнав механічного порушення через гірничі роботи. Рослинність виконує суттєві екологічні функції — закріплює поверхню ґрунту, знижує ризики ерозії, сприяє накопиченню органіки та поступовому утворенню нового гумусового шару. Ця динаміка вказує на збережений потенціал території до самовідновлення й засвідчує достатню екологічну стійкість екосистем у нинішніх умовах.

При цьому в межах родовища й надалі помітна різниця між ділянками з відносно збереженою природною структурою та тими, що зазнали сильнішого механічного чи гідрологічного втручання. На малопорушених площах рослинність відзначається високою стабільністю: травостій добре зімкнений, видовий склад достатньо збалансований, а прояви інвазійних видів мінімальні або взагалі відсутні. Це вказує на здатність фітоценозів до адаптації — навіть

за часткової трансформації вони підтримують стійкий стан і виконують ключові екологічні функції без помітних порушень.

Дещо інша картина спостерігається там, де рельєф порушений, а ґрунтовий покрив оголений або частково деградований. На таких ділянках рослинність, як і раніше, перебуває на початкових або проміжних етапах сукцесії. Домінують види-піонери, стійкі до несприятливих умов і здатні швидко освоювати відкриті поверхні. Рівень відновлення тут неоднаковий: подекуди вже утворився суцільний дерновий покрив, тоді як на інших площах збереглася фрагментарна або менш стійка рослинність. Ці ділянки залишаються вразливішими до зовнішніх впливів, і це варто враховувати при плануванні подальшого використання території, оскільки їхня екологічна стабільність нижча, ніж у стабілізованих зонах.

Прибережні оселища вздовж меліоративних каналів і невеликих водотоків і надалі відіграють роль локальних буферних елементів ландшафту. Попри вплив попередніх меліоративних робіт, вони зберігають здатність підтримувати підвищене зволоження і слугують мікрооселищами для вологолюбних видів. У післяпроектний період їхній стан можна оцінити як загалом задовільний, хоча ці зони залишаються чутливими до змін гідрологічного режиму. Будь-які коливання водного балансу здатні позначитися на видовому складі рослинності, ступені її зімкненості та загальній стабільності таких оселищ.

На території родовища, як і за результатами попередніх обстежень, не виявлено природних оселищ, що підпадають під типи, визначені Резолюцією № 4 Бернської конвенції, а також не зафіксовано рослинних угруповань, включених до Зеленої книги України. Це підтверджує, що рослинний покрив ділянки не належить до категорій з високою природоохоронною цінністю і не утворює оселищ, які потребували б особливого охоронного режиму на національному чи міжнародному рівні.

Загалом стан рослинності та оселищ Негребівського родовища доломітів у післяпроектний період можна охарактеризувати як стабільний в умовах

антропогенно зміненого середовища. Ознак активної деградації території не виявлено: масового всихання рослинності, стрімкого поширення інвазійних видів чи скорочення площі рослинного покриву не спостерігається. Водночас на ділянках з порушеним ґрунтовим профілем тривають природні сукцесійні процеси, що є закономірною реакцією екосистеми на попередні техногенні навантаження і свідчить про її поступову здатність до відновлення. Саме сукцесійна динаміка визначає напрямок і темпи формування рослинного покриву, що варто враховувати при розробці подальших природоохоронних заходів і режимів використання території.

РОЗДІЛ 6. ПОТЕНЦІЙНІ ФАКТОРИ РИЗИКУ

Оцінка можливих факторів ризику для природних компонентів території Негребівського родовища доломітів за підсумками післяпроектного моніторингу (листопад 2025 – квітень 2026 року) спирається на всебічний аналіз екологічних особливостей ділянки, специфіки просторової структури ландшафту, наявного стану оселищ і рослинних угруповань, а також історії їхнього становлення. Виявлено, що територія продовжує розвиватися під впливом тривалої взаємодії природних і антропогенних чинників, що зумовило формування мозаїчної структури біотопів із різним рівнем збереженості. Порівняно з попереднім етапом досліджень суттєвих змін у характері основних ризикових факторів не зафіксовано. За таких умов частина ризиків є внутрішньо властивою самому середовищу і здатна впливати на стабільність фітоценозів навіть без додаткового зовнішнього тиску. Їхній аналіз дає змогу виокремити найбільш вразливі компоненти екосистеми, визначити потенційні зони чутливості та оцінити межі екологічної стійкості території.

Одним із головних природних чинників, що впливає на структуру та динаміку рослинного покриву в післяпроектний період, залишається гідрологічний режим. Для заплавних ділянок, зокрема заплави річки Білка, як і раніше, притаманні сезонні та міжсезонні зміни рівня зволоження ґрунту, що залежать від обсягу атмосферних опадів, загального водного балансу регіону та стану меліоративної системи, яка частково втратила свою функціональність. Водний режим і надалі відіграє вирішальну роль для лучно-болотних та прилеглих вологих оселищ, стабільність яких значною мірою залежить від підтримання належного рівня вологості. Зменшення зволоження здатне спричинити поступову зміну гігрофітних угруповань на більш ксерофітні, тоді як тривале перезволоження сприяє розвитку болотних мікрооселищ із витісненням характерних лучних видів. Отже, гідрологічний

чинник залишається чутливим і продовжує входити до ключових складових екологічних ризиків.

Ще одним суттєвим фактором ризику, як і на попередньому етапі, є вразливість вторинних рослинних угруповань, що виникли внаслідок колишньої гірничої діяльності. Ділянки з порушеним ґрунтовим профілем — відвали, оголені поверхні, локальні зниження чи штучно вирівняні площі — мають нижчу екологічну стійкість порівняно з природними або напівприродними оселищами. На таких територіях формується нерівномірний і часто неглибокий рослинний покрив, який залишається чутливим до ерозії, особливо в періоди сильних опадів чи весняного паводку. Оскільки сукцесія тут і надалі перебуває на початкових стадіях, стійкість фітоценозів значною мірою залежить від темпів утворення дернового шару та здатності рослин закріплювати ґрунт.

Фрагментація оселищ і надалі залишається окремим чинником екологічної вразливості, притаманним територіям, де поєднуються природні та трансформовані ділянки. Мозаїчна структура ландшафту Негребівського родовища зумовлює роздроблення біотопів і порушення їхньої просторової цілісності. У післяпроектний період ці риси зберігають актуальність і можуть позначатися на переміщенні дрібних тварин, поширенні рослин та функціонуванні локальних популяцій. Фрагментація послаблює біотичні зв'язки, обмежує генетичний обмін і знижує загальну стійкість екосистеми до зовнішніх впливів, хоча помітного посилення цього процесу не спостерігається.

Прибережні смуги вздовж меліоративних каналів і невеликих водотоків у післяпроектний період продовжують відігравати роль буферних зон, забезпечуючи перехідну ланку між водними й наземними екосистемами. Вони сприяють закріпленню берегів, регулюють мікрокліматичні умови, підтримують підвищену вологість і формують мікрооселища для вологолюбних видів. Водночас ці ділянки залишаються вразливими до механічних пошкоджень, змін гідрологічного режиму, забруднення,

надмірного випасу та поширення рудеральної рослинності. Порушення таких буферних зон може спричиняти локальні зміни в структурі екосистем, проте за період дослідження значних негативних зрушень не виявлено.

Поширення рудеральних видів також продовжує впливати на формування рослинного покриву в післяпроектний період. Ці види, як і раніше, здатні швидко освоювати відкриті чи порушені ділянки та успішно конкурувати з місцевою флорою, особливо на ранніх стадіях сукцесії. За недостатньо сформованих природних угруповань вони можуть сповільнювати відновлення стабільніших фітоценозів. Це особливо характерно для ділянок із порушеним ґрунтовим покривом, де відновлювальні процеси мають поступовий характер.

У ширшому екологічному контексті певна вразливість зберігається і для лучних угруповань, стан яких залежить від режиму господарського використання території — сінокосіння чи випасу. Зміна інтенсивності такого використання може спричинити трансформацію рослинності: заростання чагарником, деградацію дернини або посилення вторинної сукцесії. Хоча ці процеси є природними, вони здатні впливати на видовий склад і загальну екологічну стабільність території, проте в післяпроектний період суттєвих змін у цьому напрямку не встановлено.

Загалом результати післяпроектного моніторингу вказують, що виявлені фактори ризику не становлять критичної загрози для функціонування екосистем Негребівського родовища доломітів за умови збереження нинішнього рівня антропогенного навантаження. Порівняння з попередніми даними підтверджує відсутність тенденцій до посилення негативних процесів.

ВИСНОВКИ

Післяпроектний моніторинг біорізноманіття на території Негребівського родовища доломітів, виконаний у період з квітня по липень 2026 року, дав можливість провести комплексну оцінку сучасного стану природних компонентів території та проаналізувати їх зміни порівняно з результатами попереднього етапу досліджень. Проведені спостереження підтвердили, що сучасна структура екосистем сформувалася під впливом поєднання природних умов і багаторічного антропогенного навантаження, зумовленого тривалим господарським освоєнням території та проведенням гірничих робіт у минулі роки.

Рослинний покрив досліджуваної території представлений переважно вторинними та похідними фітоценозами, які перебувають на різних етапах природного сукцесійного розвитку. Порівняння результатів післяпроектного моніторингу з матеріалами попередніх досліджень свідчить, що загальна структура рослинності залишається стабільною, а істотних змін у видовому складі чи ознак деградації рослинного покриву не встановлено. Водночас простежується поступовий розвиток природних відновних процесів, особливо на територіях із порушеним ґрунтовим покривом, де відбувається формування більш стійких рослинних угруповань. Збережені фрагменти заплавної екосистем і надалі виконують свої основні екологічні функції, підтримуючи природний баланс та забезпечуючи стабільність місцевих природних процесів.

Фауністичний комплекс родовища представлений переважно видами, характерними для антропогенно змінених ландшафтів, серед яких переважають екологічно пластичні та широко поширені представники місцевої фауни. За результатами післяпроектних досліджень істотних змін у видовому складі тваринного світу не виявлено. Також у межах території не зареєстровано видів, занесених до Червоної книги України. Отримані результати повністю узгоджуються з матеріалами передпроектного моніторингу та свідчать про те, що сучасний стан екосистем не створює умов для формування стабільних популяцій рідкісних, вразливих або екологічно

спеціалізованих видів.

Проведена оцінка природних оселищ показала, що в межах Негребівського родовища доломітів відсутні біотопи, які відповідають типам оселищ, визначеним Резолюцією № 4 Постійного комітету Бернської конвенції. Крім того, під час досліджень не виявлено рослинних угруповань, включених до Зеленої книги України. Просторова структура оселищ, як і раніше, характеризується мозаїчним поєднанням напівприродних і техногенно трансформованих ділянок. Порівняно з попереднім етапом моніторингових досліджень суттєвих змін у їх структурі або просторовому розподілі не встановлено.

У післяпроектний період на території родовища не зафіксовано факторів, здатних спричинити істотне порушення екологічної рівноваги або погіршення сучасного стану природних комплексів. Потенційні ризики, пов'язані зі змінами гідрологічного режиму, локальною фрагментацією оселищ чи особливостями розвитку вторинної рослинності, мають обмежений характер і не демонструють тенденції до збільшення. За умови збереження існуючого рівня антропогенного навантаження їхній можливий вплив оцінюється як локальний, екологічно допустимий та такий, що не призводить до порушення функціонування природних екосистем.

Проведений просторовий аналіз підтвердив, що територія Негребівського родовища доломітів не належить до природно-заповідного фонду України та не є складовою регіональної екологічної мережі або Смарагдової мережі. Найближчі природоохоронні території розташовані на достатній відстані від ліцензійної ділянки, що виключає можливість виникнення як прямого, так і опосередкованого негативного впливу на них у післяпроектний період.

У цілому результати проведеного післяпроектного моніторингу підтверджують, що територія Негребівського родовища характеризується стабільним екологічним станом, сформованим в умовах антропогенно трансформованого середовища. Під час досліджень не встановлено суттєвих

негативних змін у структурі біорізноманіття, рослинного покриву чи природних оселищ. Наявні екосистеми продовжують зберігати здатність до природного самовідновлення, а процеси вторинної сукцесії мають закономірний і поступовий характер.

Отже, результати післяпроектного моніторингу свідчать, що господарська діяльність на території Негребівського родовища доломітів у післяпроектний період не призвела до виникнення суттєвих негативних змін стану довкілля. Поточний рівень екологічних ризиків залишається низьким, а вплив на біорізноманіття оцінюється як мінімальний, контрольований і таким, що не виходить за межі екологічно допустимих значень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» : Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 29. – Ст. 315.
2. Закон України «Про Червону книгу України» : Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3055-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 30. – Ст. 201.
3. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» : Закон України від 16 червня 1992 р. № 2456-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
4. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Bern Convention). – Strasbourg : Council of Europe, 1979. – 32 p.
5. Resolution No. 4 (1996) on the listing of habitats of European importance. Standing Committee to the Bern Convention. – Strasbourg : Council of Europe, 1996. – 66 p.
6. Смарагдова мережа Європи : методичні рекомендації щодо ідентифікації та картування оселищ. – Київ : Міністерство екології та природних ресурсів України, 2020. – 112 с.
7. Національний каталог біотопів України / за ред. О. А. Адаменка, О. В. Куземка та ін. – Київ : LAT&K, 2019. – 451 с.
8. Зелена книга України / за ред. Я. П. Дідуха. – Київ : Наукова думка, 2009. – 448 с.
9. Регіональна схема екологічної мережі Житомирської області. – Рішення Житомирської обласної ради від 11 травня 2010 р. № 1080.
10. ДСП 173-96. Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів. – Київ : МОЗ України, 1996. – 57 с.
11. Топографічні, кадастрові та картографічні матеріали території Негребівського родовища доломітів. – Публічна кадастрова карта України, дані землеустрою.
12. Червона книга України. Рослинний світ. / за ред. Я. П. Дідуха. – Київ

: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.

13. Червона книга України. Тваринний світ. / за ред. І. А. Акімової. – Київ : Глобалконсалтинг, 2009. – 624 с.

14. Фіторізноманіття України. Теоретичні основи, методи, результати інвентаризації. / за ред. Я. П. Дідуха. – Київ : Наукова думка, 2011. – 576 с.

15. Антропогенна трансформація рослинного покриву України. / Дідух Я. П., Шеляг-Сосонко Ю. Р. – Київ : Наукова думка, 2003. – 452 с.

16. Геоботанічне районування України / за ред. М. А. Голубця. – Львів : НТШ, 2015. – 128 с.

17. Біорізноманіття Полісся України: стан та охорона. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2018. – 212 с.

18. Екомережа України : науково-практичні засади формування. / за ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонка. – Київ : Наукова думка, 2001. – 400 с.

19. Habitat Directive Interpretation Manual. – European Union, DG Environment, 2013. – 144 p.

20. European Red List of Habitats. – Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2016. – 64 p.

21. Рідкісні та зникаючі види флори Житомирської області. – Житомир, 2016. – 145 с.

22. Методика польових геоботанічних досліджень. – Київ : Фітосоціоцентр, 2014. – 302 с.

23. Екологічний атлас України. – Київ : Мінприроди України, 2014. – 200 с.